

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Trávení volného času dětí 8. a 9. tříd na základní škole

Bakalářská práce

Autor: Robert Drápal
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii
Vedoucí práce: Mgr. Jakub Holeček

Zadání bakalářské práce

Autor: Robert Drápal

Studium: P13979

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii

Název bakalářské práce: Trávení volného času žáků 2. stupně základní škol

Název bakalářské práce AJ: Leisure time of secondary school students

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je zjistit jak žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas. Konkrétněji se práce bude zabývat kvalitou a možnostmi trávení volného času žáků druhého stupně základní školy. Empirická část bude obsahovat kvantitativní šetření. Zvolená metoda sběru dat pro tuto práci bude dotazníkové šetření, které bude provedeno na základních školách ve městě Trutnov.

HOFBAUER, B., Děti, mládež a volný čas. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-717-8927-5. JEŠINA, O., HAMŘÍK, Z., Podpora aplikovaných pohybových aktivit v kontextu volného času. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, ISBN 978-802-4429-465.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Holeček

Oponent: Mgr. Jan Sýkora

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.“

V Hradci Králové dne 15. 6. 2017

Poděkování:

Děkuji Mgr. Jakubu Holečkovi za vedení bakalářské práce a za jeho pozitivní přístup a také za jeho cenné rady.

Děkuji také všem svým blízkým, kteří mě podporovali.

Anotace

DRÁPAL, Robert. *Trávení volného času žáků druhého stupně základních škol*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 58 s. Bakalářská práce.

V této bakalářské práci se věnuji tématu trávení volného času žáků v 8. a 9. tříd na základních školách ve městě Trutnov. Cílem bakalářské práce je zjistit, jak žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas. Konkrétněji se práce bude zabývat kvalitou a možnostmi trávení volného času žáků druhého stupně základních škol. Empirická část bude obsahovat kvantitativní šetření formou dotazníků, které bude provedeno na základních školách ve městě Trutnov.

Klíčová slova:

Děti, volný čas, student, vrstevník, pedagogika volného času

Annotation

DRÁPAL, Robert. *Leisure time of pupils of the second grade of elementary schools*. Hradec Králové: Faculty of Education at the University Hradec Králové, 2017. 58 s. Bachelor thesis.

This bachelor thesis deals with the topic of how the pupils of 8th and 9th grade of Trutnov elementary schools spend their free time. The aim of the thesis is to establish in what ways the pupils of the second part of elementary schools spend their free time. More specifically, the thesis deals with the quality and possibilities of spending free time. The empirical part contains quantitative research in a form of questionnaires carried out at Trutnov elementary schools.

Keys words:

Childrens, leisure time, student, peer, leisure time pedagogy

Obsah

Obsah	7
Úvod.....	8
1 Volný čas dospívajících	10
1.1 Funkce volného času	10
1.2 Faktory ovlivňující volný čas mládeže	12
1.3 Průzkumy současného trávení volného času adolescentů	14
2 Adolescence jako životní etapa	18
2.1 Období hledání identity	19
2.2 Vliv rodiny na adolescenta.....	20
2.3 Vliv vrstevníků.....	22
3 Vliv postmoderní společnosti na adolescenta	24
3.1 Média.....	24
3.2 Tištěná média	25
3.3 Televize	26
3.4 Internet.....	27
4 Empirická část.....	30
4.1 Cíle výzkumu a stanovení hypotéz.....	30
4.2 Metoda výzkumu a charakteristika výzkumného vzorku	32
4.3 Vyhodnocení hypotéz a interpretace výsledků.....	34
4.4 Závěr k výzkumnému šetření	46
Závěr	47
Seznam použitých zdrojů	49
Seznam grafů.....	53
Seznam obrázků.....	54
Seznam příloh.....	55

Úvod

Trávení volného času je v současné době velice diskutované téma. Pod pojmem volný čas si každý z nás představuje něco jiného. Někdo tráví svůj volný čas aktivně, sportem nebo na hřišti s kamarády, jiný raději v klidu u dobré knihy nebo v přírodě procházkami, další třeba u počítače. Návyky na využívání a trávení volného času se vytvářejí již v raném dětství, především v rodině. Hlavně rodiče jsou zodpovědní za kvalitní výběr aktivit ve volném čase svých dětí pro jejich zábavu i poučení.

Velikým fenoménem dnešní moderní a rychlé doby jsou počítače a internet. Média zasahují do života dětí mnohdy až nepřiměřenou měrou. Děti a mladí lidé se s médii setkávají každodenně a média se stala běžnou součástí života moderního člověka. Média jsou samozřejmě potřebná v zaměstnání nebo při studiu. Mohou být dobrým pomocníkem, ale skrývají v sobě také nebezpečí. Nejenže na sociálních sítích může dojít ke zneužití poskytnutých údajů nebo fotografií, ale internet a virtuální realita se stávají náhradou osobních setkání a osobních zážitků. Hlavně v období dospívání, kdy děti nejsou dostatečně vyzrálé, lze snadno sklouznout k rizikovému jednání nebo jiným patologickým závislostem. Velmi často se setkáváme s případy, kdy děti propadají závislosti na internetu, internetových hrách nebo na mobilním telefonu. Aktivní trávení volného času se ze života dětí vytrácí a nahrazují ho jiné aktivity.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas. Konkrétněji se práce zabývá kvalitou a možnostmi trávení volného času žáků druhého stupně základních škol se zaměřením na 8. a 9. třídu základní školy. Pro svoji práci jsem zvolil žáky ze základních škol ve městě Trutnov. Práce charakterizuje základní pojmy, jako jsou volný čas a vymezuje funkce a faktory, které ho ovlivňují se zaměřením na rodinu, vrstevnické skupiny a média se zaměřením na tištěná média, televizi a internet. Téma své práce jsem si zvolil především proto, že se ve svém zaměstnání pracovníka v sociálních službách setkávám často s dětmi, které neumí kvalitně trávit svůj volný čas, protože nemají zafixovány vhodné návyky ze své rodiny anebo nemají dostatečné finanční prostředky pro navštěvování různých zájmových kroužků a zájmových aktivit.

Teoretická část práce je rozdělena na tři kapitoly. V první kapitole se věnuji oblasti volného času a vymezení tohoto pojmu. Zabývám se definicí volného času a dále popisuji jeho funkce a zabývám se výčtem faktorů, které jej ovlivňují se zaměřením na rodinu,

vrstevnické skupiny, školská zařízení a neziskové organizace. Podávám přehled průzkumů volného času u adolescentů. Druhá kapitola se zaměřuje na cílovou skupinu jedinců v adolescenci. Popisuji průběh a změny, které se v tomto období u jedinců konají. Zaměřuji se na vliv rodiny a vrstevnických skupin, které jsou hlavním činitelem ve zdárném zvládnutí období adolescence. Třetí kapitola poskytuje přehledný výčet médií v současném moderním světě. Ve své práci se zaměřuji na tištěná média, televizi a internet a jejich vliv na cílovou skupinu adolescentů.

Empirická část práce je tvořena dotazníkovým šetřením, které bylo provedeno na základních školách v Trutnově. Cílem je zjistit, jak děti 8. a 9. tříd tráví svůj volný čas, jakou kvalitu a možnosti trávení volného času žáci druhého stupně základní školy mají.

1 Volný čas dospívajících

Tato kapitola přibližuje problematiku, která je spojená s volným časem dětí a mládeže. Kapitola se věnuje funkcím volného času, a také popisuje faktory, které mohou volný čas mládeže ovlivnit. Poté se zaměřuje na průzkumy, jak dnešní mládež tráví svůj volný čas.

Vysvětlením pojmu volný čas se zabývá mnoho autorů i různých odborných publikací. Průcha volný čas vymezuje jako čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. (Průcha, et al., 2003, s. 274)

Volný čas můžeme chápat jako opak nutné práce, kdy si svobodně vybíráme své činnosti, které děláme dobrovolně a přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. Do našeho volného času běžně zahrnujeme odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti atd. Z hlediska dětí a mládeže sem nezařazujeme vyučování, sebeobsluhu, ale také například povinnosti spojené s chodem domácnosti, vyřizování osobních věcí ani biologické potřeby člověka jako je potřeba spánku, jídla a hygieny. (Pávková et al., 2001, s. 15)

Tuto definici doplňuje E. Bakalář, který poukazuje na to, že volný čas nemá jen význam jednotlivce, ale také zde hraje významnou roli dimenze sociální. Mnoho činností, které jsou ve volném čase mají pro člověka společenský význam a dosah. (Němec, 2002, s. 17)

Volný čas můžeme rovněž vymezit dvěma způsoby:

1. Negativní vymezení – volný čas je to, co mi zbude po odečtení pracovní doby.
2. Pozitivní vymezení – volný čas je čas, který vymezují na základě jeho kvality. Tedy je to čas, se kterým může člověk svobodně nakládat. (Kaplánek in Stašová, 2015, s. 116)

1.1 Funkce volného času

Volný čas dětí a mládeže má několik funkcí, mezi ty nejdůležitější patří výchovně vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní funkce.

Výchovně vzdělávací funkce spočívá v záměrném ovlivňování osobnosti. Volný čas působí na psychickou, fyzickou i sociální stránku osobnosti a dále napomáhá v rozvíjení rozumových schopností.

Zdravotní funkce znamená, že všechny aktivity ve volném čase podporují zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj jedince, případně jedinců.

Sociální funkci můžeme chápat hned z několika možných hledisek. Nejtypičtějším hlediskem je zajištění bezpečnosti dětí a jejich ohlídání v době mimo vyučování. Spočívá také v navazování nových přátelství, vztahů a společných zájmů mezi dětmi. Díky této funkci si dítě vytvoří své postavení ve skupině a dokáže přijmout svoji sociální roli. Každý jedinec má stejné právo na pozornost pedagoga a jeho péči, dále na využívání hraček, prostoru či vybavení.

Preventivní funkcí se rozumí zejména předcházení a zamezování jednotlivých patologických jevů, mezi které můžeme zařadit například vandalismus, kouření, šikanu, záškoláctví a jiné. (Pávková, 2014, s. 14 - 16)

Na ostatní funkce volného času, lze pohlížet i z několika dalších pohledů, které podává Pávková:

Z ekonomického hlediska je důležité, kolik finančních prostředků společnost investuje do zařízení, která jsou určena pro volný čas a také to zdali se nějaké náklady vrátí zpět. Volný čas slouží pro výchovnou a vzdělávací činnost a také je brán jako komerční odvětví.

Ze sociologického a sociálně-psychologického hlediska je důležité zda činnosti ve volném čase dokáží utvářet mezilidské vztahy a zdali tyto vztahy kultivují. Významnou roli v tomto směru hraje role rodiny i vrstevníků.

Z politického hlediska je nutné brát v potaz, jak stát bude svými orgány zasahovat do volného času obyvatelstva a jaká bude školská politika a zdali bude v rámci školské soustavy věnována i pozornost pro instituce, které se zabývají volným časem.

Zdravotně-hygienický pohled zejména sleduje, jak je možné podporovat zdravý a tělesný vývoj jedince ve volném čase. V tomto směru zdravotníci zajímá, jak je uspořádán režim dne, jak je na tom jedinec a prostředí s hygienou, dále výkonnostní křivka jedince a jaké jsou sociální vztahy. Dobré trávení volného času se projeví i na zdravotním stavu člověka. (Pávková et al., 2001, s. 17 - 19)

1.2 Faktory ovlivňující volný čas mládeže

Faktorů, které ovlivňují volný čas mládeže je celá řada. Mezi nejvýznamnější z nich patří rodina, škola, sociální vztahy a v neposlední řadě také vrstevnické skupiny. Důležitou roli hrají také instituce, které pracují s dětmi ve volném čase a formují jejich postoje a životní hodnoty. Nejzákladnější faktor, který ovlivňuje kvalitu trávení volného času dětí je rodina.

Rodina

„Rodina má však zcela dominantní a primární postavení vzhledem k osvojení si aktivit ve volném čase svým výchovným působením, i každodenním životem.“ (Haviger, Havigerová, Loudová, 2014 in Kraus, 2015, s. 138) Tuto definici lze vysvětlit následujícím způsobem. Pokud rodina tráví svůj volný čas aktivně, např. lyžuje, jezdí na kole, chodí na horské túry, je pravděpodobné, že i dítě bude samostatně svůj volný čas trávit aktivním způsobem. Ovšem pokud rodina není zvyklá na trávení volného času aktivním způsobem, je velmi nepravděpodobné, že by se dítě samostatně rozhodlo pro aktivní trávení svého volného času.

Vrstevnické skupiny

„Zejména v období adolescence se stávají vrstevnické skupiny díky své dynamice unikátní a nezastupitelným výchovným činitelem.“ (Karnsová 1995 in Pávková et al., 2001, s. 36) Je třeba si uvědomit, že vrstevnické skupiny mohou působit na jedince jak pozitivně tak i negativně. Příkladem může být vrstevnická skupina adolescentů ve sportovním oddílu, kteří se mohou navzájem podporovat k lepším výkonům. Ovšem vrstevnická skupina, která neumí kvalitně trávit svůj volný čas, může daného adolescenta podporovat v negativních až patologických jevech jako je požívání návykových látek, alkoholu a cigaret, gambling, krádeže atd.

Školská zařízení

Místa, kde mohou trávit děti svůj volný čas jsou různá. Mezi ně lze zahrnout také školu a další instituce s ní spojené. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání vymezuje zařízení pro zájmové vzdělávání do 3 kategorií:

1. **Střediska volného času** - Dělí se na domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Mají široký výběr specifických činností, které jsou zajišťovány

pod odborným pedagogickým dohledem. Činnosti jsou pravidelné a jsou rozděleny do určitých oblastí dle zájmu např. společenskovední, tělovýchovné atd. O prázdninách mohou také pořádat tábory pro děti, anebo i jednodenní akce. Střediska jsou otevřená jakékoliv věkové kategorii.

2. **Školní kluby** - Jsou především určené pro žáky druhého stupně, kteří navštěvují základní školu anebo víceleté gymnázium. Ve školních klubech probíhá zejména pravidelná i příležitostná zájmová, výchovná a vzdělávací činnost. Je zde i nabídka spontánních činností.
3. **Školní družiny** - Pracují s žáky prvního stupně základních škol. Zejména plní tyto funkce: výchovná, zdravotní a sociální. Starají se o děti, které mají rodiče v práci. Výchovně vzdělávací práce se zaměřuje na širokou škálu činností.

(Česká republika, 2005)

Pávková zařazuje k těmto výše uvedeným typům i **Základní umělecké školy**, které se orientují na děti a mládež, kteří se projevují v uměleckých činnostech. Svým žákům mohou nabídnout hudební, dramatické anebo pohybové obory. Kromě výše zmíněných zařízení pro volný čas ještě existují **jazykové školy**, které se soustředí na výuku cizích jazyků. Zvláštní kategorií pak zaujímají **dětské domovy a dětské domovy se školou**, ve kterých je také kladen důraz na smysluplné trávení volného času dětí. (Pávková, 2008, s. 44)

Další zvláštní postavení ve volném čase dětí a mládeže zaujímají neziskové organizace. Neziskovou organizaci lze charakterizovat jako organizaci, která není založena z důvodu vytvářet zisk, ale klade si za cíl poskytovat služby klientům, kteří o tuto službu projeví zájem. (Bachmann, 2011, s. 23) Jednou z mnoha neziskových organizací, které mohou děti ve svém volném čase navštěvovat je nízkoprahové zařízení. Stašová uvádí, že nízkoprahové kluby pro děti a mládež jsou vhodnou alternativou k různým zájmovým útvarům, kroužkům a jiným organizovaným aktivitám. Jejich výhodou je, že mohou poskytovat poradenství i sociální servis. Funguje zde princip dobrovolnosti, anonymity a bezplatnosti. (Stašová et al., 2015, s. 126)

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách popisuje nízkoprahová zařízení tímto způsobem: „Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.“ (Česká republika, Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006, paragraf 62)

V České republice dále fungují různé spolky a organizace, které se věnují práci s dětmi a mládeží ve volném čase. Mezi nejznámější řadíme Junák, Pionýr, Sokol, Skaut, Českou tábornickou unii, zájmová sdružení rybářů, hasičů apod. (Hájek et al., 2011, s. 149) Dalšími subjekty, které pracují v oblasti volnočasových aktivit pro děti, jsou komerční organizace, které jsou zřízeny za účelem zisku. Mezi tyto organizace řadíme kulturní zařízení, která nabízí hudební a taneční vyžití, diskotéky, pohybové a sportovní vyžití. V současné době jsou trendem ohromná zábavní centra a parky, která slouží pro zábavu a vyžití celé rodiny.

1.3 Průzkumy současného trávení volného času adolescentů

Průzkumů v problematice trávení volného času adolescentů je provedena celá řada. Pro svoji práci jsem vybral výzkum Petra Saka z roku 1996, výzkum Miroslava Procházky z roku 2009 a nakonec výzkum týmu Národního institutu dětí a mládeže, který zpracoval výzkum v roce 2010 společně s agenturou Factum Invenio.

Výzkum obsahu trávení volného času u dětí a mládeže provedl Petr Sak v roce 1996. Jeho výzkum se orientoval na mládež ve věku 15 – 18 let. Podle získaných odpovědí sestavil následující tabulku. V tabulce na předních místech respondenti uvádějí, že mezi hlavní náplně jejich trávení volného času patří sledování televize, poslech hudby a povídání si s přáteli. Mezi nejméně oblíbené aktivity patří návštěvy divadel, výstav, muzeí, galerií, sběratelství a návštěvy koncertů vážné hudby. (Sak, 2000, s. 142)

1.	sledování televize	12.	návštěva kina
2.	poslech magnetofonu, CD	13.	turistika, trampování, pobyt v přírodě
3.	povídání si s přáteli, známými	14.	návštěva koncertů populární hudby
4.	poslech rozhlasu	15.	návštěva sportovních utkání
5.	četba novin, časopisů	16.	hudební a dramatická činnost
6.	odpočinek, nicnedělání	17.	výtvarná činnost
7.	četba knih	18.	kutilství
8.	schůzka s partnerem	19.	návštěva divadla
9.	návštěva diskoték, tanečních zábav	20.	návštěva výstavy, muzea, galerie
10.	návštěva kaváren, restaurací	21.	sběratelství
11.	aktivní sportování	22.	návštěva koncertu vážné hudby

Obrázek č. 1 Trávení volného času mládeže ve věku 15 – 18 let. Výzkum podle Petra Saka

V roce 2009 provedl výzkumné šetření trávení volného času u dětí základních škol Miroslav Procházka. Legenda: 1. hudba, 2. četba knih, 3. sport, 4. kroužek, 5. počítač, 6. televize, 7. kamarádi, 8. jiné (doplň). Zdroj: Procházka (2009) (Procházka, 2012, s. 112)

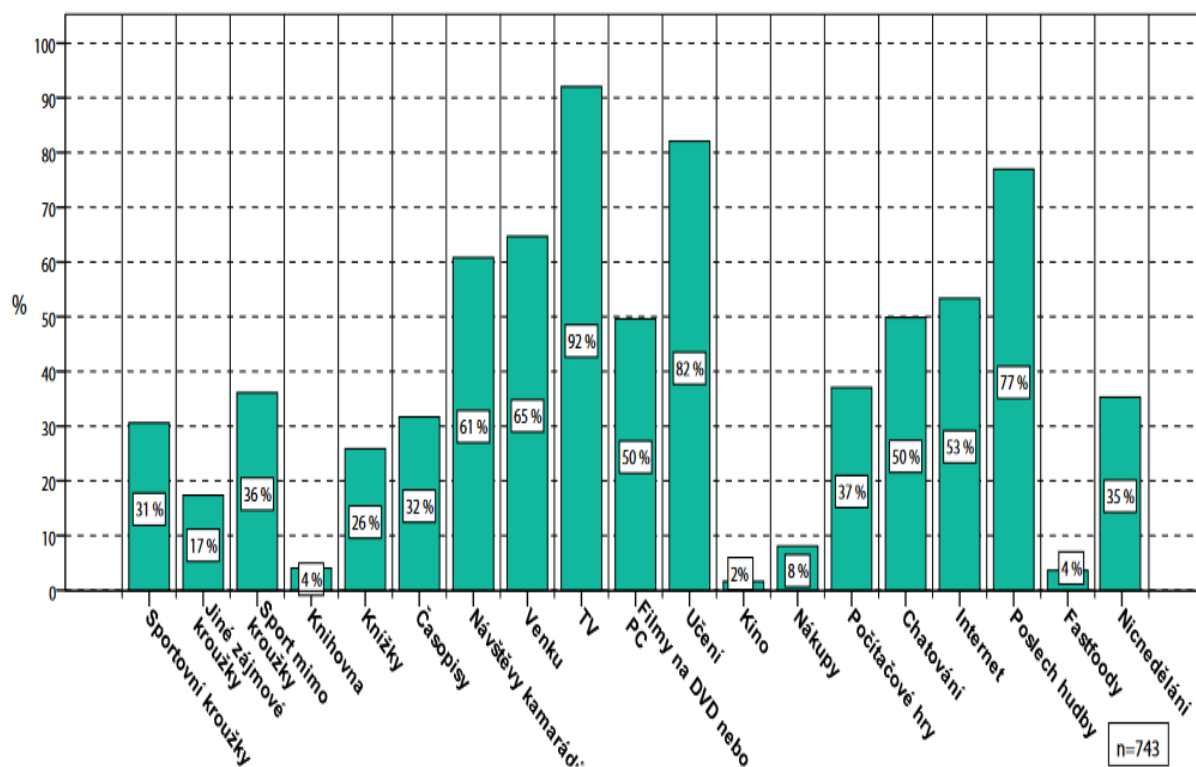
Co obvykle děláš ve volném čase?

Druh činnosti	Σ	1	2	3	4	5	6	7	8
Jihočeský kraj (ní)	2 378	392	179	419	129	354	344	474	87
fi %	100,00	16,48	7,53	17,62	5,42	14,89	14,47	19,93	3,66
Kraj Vysočina (ní)	1 464	220	107	290	70	218	205	297	57
fi %	100,00	15,03	7,31	19,81	4,78	14,89	14,00	20,29	3,89
Ostatní kraje (ní)	1 563	262	95	280	78	231	201	319	97
fi %	100,00	16,76	6,07	17,91	4,99	14,78	12,86	20,41	6,21
Celkem (ní)	5 405	874	381	989	277	803	750	1 090	241
fi %	100,0	16,2	7,0	18,3	5,1	14,9	13,9	20,2	4,5
Pořadí významnosti		3.	6.	2.	7.	4.	5.	1.	8.

Obrázek č. 2 Trávení volného času dětí základních škol. Výzkum podle Miroslava Procházky

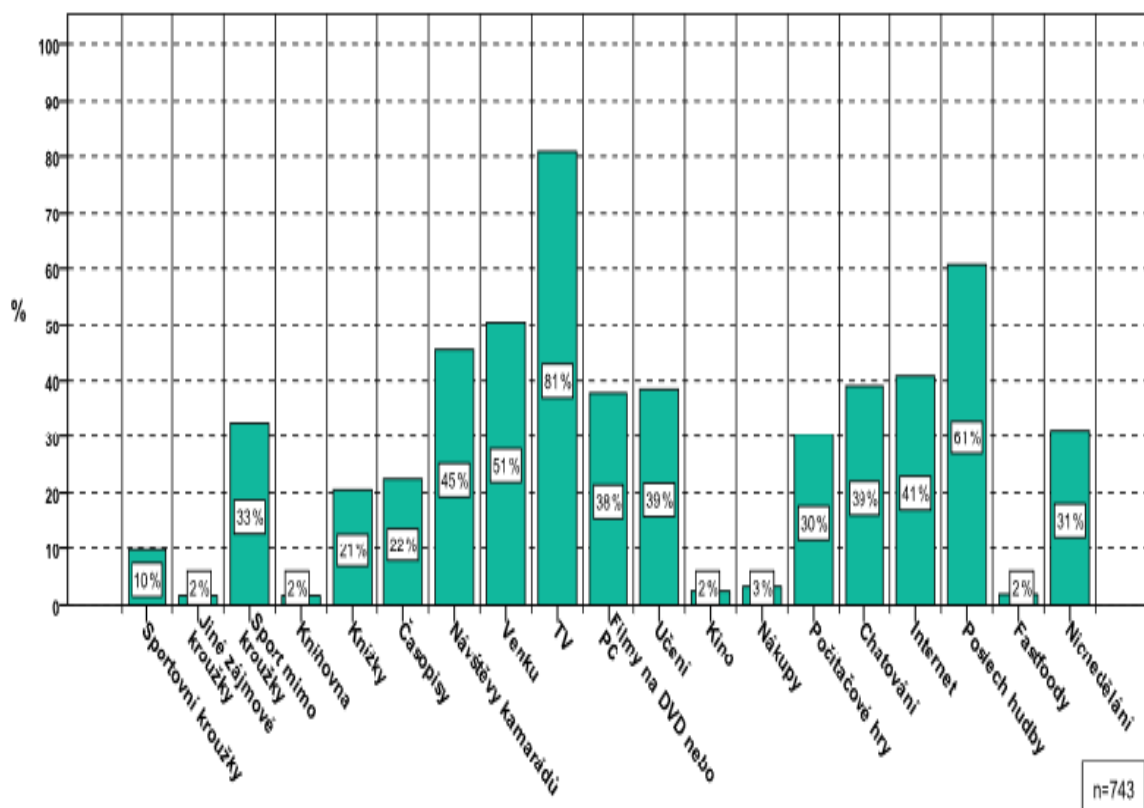
Z Procházka výzkumu vyplývá, že děti na základní škole preferují ve volném čase setkání s kamarády a poslech hudby. Jako důvod Procházka uvádí rozvoj počítačů, elektronických médií a elektronické komunikace s kamarády. Na druhém místě se umístily sportovní činnosti 18, 3% voleb. Četbu knih, návštěvu kroužku a další aktivity dotazovaní respondenti zařadili na konečná místa. (Procházka, 2012, s. 111 - 112)

Tým Národního institutu dětí a mládeže zpracoval v roce 2010 společně s agenturou Factum Invenio výzkum, jehož cílem bylo zmapovat a zjistit, jak děti a mládež ve věku 6 – 9 let, 10 – 12 let, 13 – 15 let tráví svůj organizovaný a neorganizovaný volný čas. (Bocan at al. 2012, s. 5) Organizovaný volný čas se odehrává v různých institucích a zařízeních pro volný čas. Pojem neorganizovaný volný čas si můžeme vysvětlit jako čas, který je především určený pro individuální aktivitu jedinců a také jej odborně nezajišťují žádné organizace nebo zařízení. Jedná se například o volný čas, který děti tráví po skončení školní výuky. Výzkum se zabýval trávením volného času dětí a mládeže v pracovní části týdne, tzn. ve všední dny, a o víkendové části týdne. (Bocan at al. 2012, s. 25)

Obrázek č. 3 Trávení volného času ve všední den, děti 13 – 15 let. Výzkum podle NIDV.

Pro svoji práci jsem vybral výzkum trávení neorganizovaného volného času ve všední den u dětí 13 – 15 let. Naprostá většina respondentů uvedla, že na prvním místě sledují televizi a na druhém místě se překvapivě umístilo učení a příprava do školy. Na posledních místech, která respondenti výzkumu uvedli, se nacházejí nákupy, návštěva knihovny a návštěva kina.

Obrázek č. 4 Trávení volného času o víkendu, děti 13 – 15 let. Výzkum podle NIDV.

Z předloženého grafu vyplývá, jak nejčastěji tráví svůj volný čas děti ve věku 13 – 15 let o víkendu. Při studiu následujícího grafu se překvapivě na prvním místě objevuje sledování televize. Autoři průzkumu uvádí, že děti tráví svůj volný čas o víkendu s rodiči na chatách, na návštěvách prarodičů či jiných příbuzných a známých nebo na různých výletech, a tak jim nezbyvá na ostatní činnosti čas a prostor. (Bocan at al. 2012, s. 27) Na předních místech respondenti uvádějí poslech hudby, pobyt venku nebo návštěvu kamarádů. Nízké hodnoty dotazovaní přisoudili nákupům, návštěvě kina a knihovny.

2 Adolescence jako životní etapa

Tato kapitola je zaměřena na cílovou skupinu dětí v období adolescence. Charakterizuje toto období vývoje a popisuje zásadní vliv rodiny a vrstevníků v souvislosti s trávením volného času.

„Puberta je obdobím, které je plné existenciální dramatičnosti. Tělo, vnitřní i vnější svět dívek i chlapců se mění zásadním způsobem. Nastává jedinečný velký proces hledání.“
(Herzog, 2009, s. 32)

V tomto období se odehrává velké množství biologických, psychických a sociálních změn. Proto má smysl členit adolescenci na časnou, střední a pozdní. (Macek, 1999, s. 44).

Tyto změny se podle Macka rozdělují do třech kategorií:

1. **Časná adolescence** probíhá od 10 – 13 let (Alsaker, 1992 in Macek, s. 45). Je to přechodová fáze z dětství do adolescence. V této fázi začínají dívky a chlapci pohlavně dozrávat a vyvíjí se u nich sekundární pohlavní znaky. Část jedinců v tomto období pohlavní dozrávání i dokončí. Pro tuto fázi je typické zvýšení zájmu o druhé pohlaví.
2. **Střední adolescence** většinou probíhá ve věku 14 - 16 let. Pro toto období je typické, že o sobě adolescenti hodně uvažují a hodnotí se, zároveň se snaží vyhraňovat svému okolí. Většinou se vyhraňují pomocí oblečení, hudby či zájmů. (Havighurst, 1987, Abma, 1992 in Macek, s. 45)
3. **Pozdní adolescence** probíhá obvykle od 17 - 20 let a je branou do dospělosti (Petersen, 1988 in Macek, s. 46) V tomto věku většina jedinců ukončuje vzdělávání a začíná se uplatňovat na trhu práce. Pociťují potřebu někam patřit, podílet se na něčem a něco s druhými sdílet. Typické pro toto období je i přemýšlení o své budoucnosti, plánování studia na vysoké škole nebo založení rodiny. (Macek, 1999, s. 46)

Dospívání často doprovází emoční nestabilita, časté a nápadné střídání nálad, hlavně negativně rozladěné chování, převažuje častá impulzivita v jednání, nestálost a nepředvídatelnost jednání a chování. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 147)

V tomto období si jedinci vytváří životní plány, názory a postoje, vybírají si životní vzory, které si často volí ze svého okolí, rodiče, učitele, příbuzné nebo známé populární osobnosti z oblasti kultury, sportu nebo literatury. (Pávková in Hájek et al., 2011, s. 98)

2.1 Období hledání identity

V období adolescence se jedinec snaží o hledání vlastní identity. Tento proces se člení na několik fází, která má svoje specifika. Mezi hlavní patří fáze psychologické diferenciaci, fáze zkoušení experimentování, fáze navazování přátelství a fáze vztahu k sobě.

Toto komplikované období charakterizuje Macek jako proces individuace osobnosti adolescentů. (Macek, 1999, s. 79) R. Josselsonová (1980) dělí tento proces do čtyř fází:

1. **Fáze psychologické diferenciaci** znamená, že v této etapě si jedinec začíná uvědomovat odlišnost své osobnosti od ostatních. Mění se jeho postoje k okolí, zejména k rodičům, zvyšuje se jeho kritičnost k dospělým a k autoritám.
2. **Fáze zkoušení experimentování** (14 - 15 let) v tomto období si jedinci získávají pocit neomylnosti, myslí si, že sami vědí nejlépe, co je pro ně nejlepší. Snaží se zbavit vlivu autorit, často dochází ke střetu a konfliktu mezi nimi. Do popředí se dostávají vztahy ke kamarádům a vrstevníkům.
3. **Fáze navazování přátelství** (16 - 17 let) v této fázi dochází k navazování a obnově vazeb s rodiči a uvědomování si přetrvávající závislosti na nich. V tomto období jedinci hledají pravidla a normy ve vztazích k ostatním lidem. Důležitou roli hraje navazování blízkého přátelství.

4. **Fáze vztahu k sobě** v tomto období dochází k uvědomění si sebe samého a své vlastní jedinečnosti. Uvědomění si své budoucnosti, propojení s minulostí a přítomností.

(Macek, 1999, s. 79 - 80)

Na tuto tezi navazuje Langmeier a Krejčířová, kteří říkají, že v tomto komplikovaném období se dospívající snaží nalézt vlastní jedinečnost. Znamená to pro ně odlišit se jasně od druhých. Toto nalézání je pro ně spojeno se snahou získat větší samostatnost, nezávislost na rodičích a možnost uplatnění ve společnosti. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 163)

2.2 Vliv rodiny na adolescenta

Rodina je základním článkem ve zdárném vývoji jedince. V období adolescence hrají rodinné vazby velmi důležitou roli. Nejprve si definujme pojem rodina.

V Pedagogickém slovníku je rodina charakterizována jako „*nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně – regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu.*“ (Průcha, et al., 2003, s. 202)

Lašek tvrdí, že rodina je pro člověka, primární skupina. Je to skupina lidí, která má na daného jedince největší vliv, především ve formování jeho osobnosti a jeho vlastností. Rodina ovlivňuje člověka po celý jeho život. Vše to začíná od raného dětství, kdy dítě rodiče učí hodnotové a morální orientaci jedince. (Lašek a Loudová, 2013, s. 9)

Vondroušová doplňuje tuto definici svým tvrzením, kde říká, že rodiče v dětech formují návyky, postoje, hodnoty ale i představy a tendence, které ovlivňují jejich učební a pracovní styl nebo samotný postoj k trávení volného času. (Vondroušová in Lašek, et al., 2014, s. 36)

Matoušek správně poznamenává, že rodinné vazby a vztahy hrají v období **adolescence** významnou roli. Dobré klima i dobrou atmosféru v rodině ovlivňuje postoj rodičů ke školnímu prospěchu, protože vzdělání je vklad dítěte do budoucnosti. Správně fungující rodina si také udržuje společné činnosti ve volném čase, kterých se účastní všichni členové rodiny nebo alespoň někteří. (Matoušek, 1997, s. 62)

Rodina poskytuje svým členům zázemí. Vytváří také podmínky pro činnosti, kterým se všichni rádi věnují ve volném čase a navzájem se podporují a motivují. Rodiče by měli svoje děti vést k tomu, aby uměly smysluplně trávit svůj volný čas. Společným trávením volného času se upevní mezilidské vztahy mezi jednotlivými členy rodiny. Žumárová dělí způsoby trávení volného času rodin na dvě možnosti:

Způsob trávení volného času rodin:

1. **Aktivní způsob** jsou to činnosti, na kterých se členové rodiny podílí přímo, ovlivňují jejich průběh a výsledek např. stolní hry, sportovní aktivity, hra na hudební nástroje
2. **Pasivní způsob** jsou to aktivity, na kterých se členové rodiny podílí nepřímo a nemohou ovlivnit jejich průběh např. sledování TV, sportovního utkání, návštěva kina.

(Žumárová in Kraus et al., 2015, s. 156)

Nejen, že samotní rodiče svým chováním ovlivňují postoje a názory svých dětí, ale existují i další faktory rodinného prostředí, které mají vliv na kvalitní trávení volnočasových aktivit dětí a mládeže. Vyskytují se například v případech, kdy je rodina bez jednoho rodiče, tedy je neúplná, rodina nemusí mít dostatek finančních prostředků, nebo naopak oplývá přemírou financí a materiálních hodnot. V místě bydliště se nenachází možnost kvalitního trávení volného času a děti musí na kroužky dojíždět do nejbližšího města. Kraus rozděluje vliv těchto **faktorů** do třech skupin:

1. **Demograficko – psychologické podmínky rodinného prostředí - celková struktura rodiny** znamená úplnost, neúplnost rodiny, počet dětí, specifické problémy, výchovné problémy
– **vnitřní stabilitu rodiny** lze chápat jako emocionální atmosféru v rodině
2. **Materiálně ekonomické faktory rodinného prostředí** jedná se o zaměstnanost rodičů, charakter a kvalitu bydlení, finanční zajištění, vliv techniky a technických prostředků a další vybavení např. pro trávení volného času – hudební nástroje, sportovní vybavení
3. **Kulturně – výchovné oblasti rodinného prostředí** znamenají hodnoty a vzdělání, životní styl rodiny, míru pedagogizace prostředí. (Kraus, 2014, s. 86 – 87)

Rodiče zůstávají nejdůležitějším zdrojem sociální opory dospívajících. V případě problémů nebo konfliktů, které toto složité období přináší, se dospívající nejčastěji obrací o radu na svou matku a potom teprve na svoje přátele nebo spolužáky. (Gecková et al., 2000, in Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 154)

Dle Matouška neprobíhá období adolescence v každé rodině bouřlivě, což dokazují některé novější výzkumy, které potvrzují nevyhnutelnost některých konfliktů (odchody a příchody z domova, úklid a pořádek, účast na provozu a chodu domácnosti) většina rodin dokáže nastalou situaci řešit bez vážné roztržky. V některých rodinách proběhne období adolescence zcela nenápadně a bez vážných konfliktů. (Matoušek, 1997, s. 62)

2.3 Vliv vrstevníků

Vliv vrstevníků v období adolescence řadíme mezi významnou složku tohoto období. Vrstevnická skupina může jedince ovlivnit pozitivním nebo negativním směrem v jeho vývoji.

V období adolescence se zvyšuje význam výchovného ovlivňování volného času rodinou a také vzrůstá význam vlivu vrstevnické skupiny, která adolescenta ovlivňuje i při výběru zájmové činnosti. (Procházka, 2012, s. 111)

Kraus navazuje na tuto teorii svou definicí, ve které říká, že vrstevnické skupiny představují přirozenou formu života dětí a mládeže. Tyto skupiny charakterizuje nejen věková, ale i názorová blízkost. Jedná se zpravidla o neformální skupiny, které se vyznačují bezprostředními kontakty a silným pocitem příslušnosti ke skupině. (Kraus, 2014, s. 88)

Matoušek danou problematiku rozvíjí, když tvrdí, že v adolescenci se stává důležitější pro dítě vrstevnická skupina a rodina ustupuje do pozadí. Pro adolescenta je typické černo-bílé vidění světa a rovněž kritický postoj k rodičům. (Matoušek, 1997, s. 62)

K dané problematice přistupuje také Hofbauer, který popisuje vznik vrstevnických skupin. Tyto skupiny vznikají nejprve v místě bydliště a poté se jejich rozsah rozšiřuje. Příslušnost k takovéto skupině představuje pro jedince pocit bezpečnosti, zázemí a rovněž pomáhá vytvářet pozitivní sociální vztahy, přispívá k socializaci svých členů a k osvojování pozitivních hodnot. (Hofbauer, 2004, s. 99)

Vrstevnické skupiny mají značný vliv na formování mravních hodnot jedince. Různé skupiny uznávají mravní hodnoty, které jsou v každé skupině odlišné. Dospívající jedinec přejímá za své hodnoty takové skupiny, které je členem nebo do které chce patřit a společné hodnoty skupiny sdílet. (Pávková in Hájek et al., 2011, s. 95)

Rozlišujeme dva druhy vrstevnických skupin, které jedince mohou ovlivnit:

1. **Pozitivní** vrstevnická skupina se věnuje společenským hrám, sportovním aktivitám, návštěvě kroužků. Často příslušníci této skupiny spolu komunikují, stanovují si cíle, kterých by chtěli dosáhnout. Členové mezi sebou mají různou soudržnost. Nicméně společně mohou prožívat intenzivní zážitky a také mezi členy může vzniknout hlubší vztah. (Hofbauer, 2004, s. 99)

Jednou z možností je, že jedinec může se svými vrstevníky docházet do zájmového kroužku, navzájem se podporovat a rozvíjet své schopnosti, které pak může využít ve svém budoucím životě třeba jako oddílový vedoucí a může tak ovlivnit pozitivně život místní komunity.

2. **Negativní** vliv vrstevnické skupiny je chápán jako společensky negativní jev, zejména se jedná o protiprávní činnosti jako je například graffity a ničení veřejného majetku. Takové to vrstevnické skupiny jsou označovány jako party a gangy. (Hofbauer, 2004, s. 99)

Pokud se jedinec dostane pod negativní vliv skupiny, hrozí mu ohrožení rizikovým chováním, užívání návykových látek, kouření nebo požívání alkoholu. V nejhorších případech končí negativní vliv vrstevnické skupiny delikventním chováním, výtržnostmi nebo ničením majetku až kriminálním chováním, krádežemi a dalšími společensky nežádoucími jevy.

Na zvýšené riziko negativního vlivu vrstevnických skupin v období dospívání upozorňuje také Pávková. Pokud se dítě dostane do vlivu nežádoucí vrstevnické skupiny, může být jeho vývoj ohrožen. Upozorňuje na agresivitu, vandalismus, brutalitu, nežádoucí sexualitu, alkohol, nikotin nebo další drogy. (Pávková et al., 2002, s. 15)

3 Vliv postmoderní společnosti na adolescenta

Tato kapitola se zabývá vlivem, který postmoderní společnost vyvíjí na adolescenta. Popisuje média se zaměřením na tištěná média, televizi a internet v souvislosti s trávením volného času dětí a mládeže.

3.1 Média

V současné postmoderní společnosti se s médii setkáváme na každém kroku. Používání médií se pro člověka stalo přirozenou součástí běžného denního života. Již děti v předškolním věku sledují televizi, umí používat počítač, internet i mobilní telefon. „*Existence médií vnáší do života společnosti nový masivní rozměr komunikace, tzv. medializaci.*“ (Mičienka a Jiráček et al., 2006, s. 12) Tento pojem si lze vysvětlit tak, že stále více společenských aktivit různé povahy, např. ekonomické, politické, zábavní, se odehrává prostřednictvím médií. (Mičienka a Jiráček et al., 2006, s. 12)

Masová média, dle Jiráčka podávají svědectví o světě, s nímž nemusí mít konzumenti žádnou zkušenost (ve zpravodajství), přesvědčují o správnosti určitého chování (v reklamě, zpravodajství, při zábavě), a o platnosti hodnot a norem ve společnosti (soutěže o auto, dům), umožňují vyjasnění stanovisek v debatách a v diskusních pořadech. Mimo jiné také svoje příjemce baví a vzdělávají. (Jiráček a Köpplová 2003, s. 43) Práce je dále představuje, patří sem zejména tištěná média, televize a v neposlední řadě fenomén dnešní mladé generace internet.

Média mají několik základních funkcí, mezi které řadíme informační, zábavné funkce a reklamu.

1. **Informační funkce** - zprávy, komentáře, aktuality,
2. **Zábavné funkce** – hudba, dramatické a výtvarné formy, humor, hudební a filmové klipy, sportovní přenosy a další formy zábavy,
3. **Reklama** (komerční vysílání) – ovlivňující nákup a spotřebu.

(Musil, 2003, s. 52)

Média mají svou negativní stránku, dokonce svoje uživatele ovlivňují a manipulují s nimi. Představují ale také pro děti a mládež v jejich volném čase nezbytný a užitečný zdroj informací, prostřednictvím médií získávají nové dovednosti, učí se novým technologiím,

ale také je to zdroj zábavy a dobrodružství. Dle Hofbauera se děti a mladí lidé s médii setkávají v první řadě ve své rodině, škole, ale také média ovlivňují i jejich způsob trávení volného času. Média umožňují dětem a mladým lidem získávat informace o světě dospělých i svých vrstevnících, o jejich hodnotách a názorech. Prostřednictvím médií uspokojují a rozvíjí svoje zájmy, inspirují se pro nové způsoby trávení volného času a někdy jsou sami tvůrci mediální tvorby. (Hofbauer, 2004, s. 129)

Hofbauer rozlišuje několik forem vztahu mezi mladými lidmi a médii:

1. Děti a mládež se stávají předmětem zájmu médií určených dospělým – média mluví o dětech
2. Setkávají se s nimi jako uživatelé – média mluví k dětem
3. Děti se sami podílejí autorsky, organizačně nebo technicky na mediální tvorbě – děti mluví prostřednictvím médií.

(Hofbauer, 2004, s. 129)

3.2 Tištěná média

Tištěná média vymezuje slovník mediální komunikace jako „*média, jejichž obsah je vázaný na papír.*“ (Reifová et al., 2004, s. 137) Rozeznáváme periodická i neperiodická tištěná média, mezi která řadíme především knihy, noviny, časopisy, letáky. (Reifová et al., 2004, s. 137)

Další dělení tištěných médií rozlišujeme na tisk seriózní a tisk masový, pro který se vžil pojem bulvární tisk. (Jirák a Köpplová 2003, s. 29 - 30)

Seriózní tisk - noviny, Emil Dovifat, konstatoval, že „*noviny zprostředkovávají nejnovější události ze všech oblastí lidského konání v nejkratších pravidelných intervalech nejširší veřejnosti.*“ (Reifová et al., 2004, s. 164) Mezi nejprodávanější řadíme Blesk (bulvární tisk), Mladá Fronta Dnes, Právo.

Bulvární tisk podává nepravdivé informace, se kterými záměrně manipuluje. Často nevhodně zasahuje do soukromí lidí, za cenu získat senzaci a způsobit skandál. To znamená znevážení hodnot a norem, které daná společnost uznává. (Jirák a Köpplová 2003, s. 31) Bulvár má negativní vliv na děti a mládež a z těchto důvodů je pro ně nevhodný.

Čtením knih děti a mládež rozvíjí svoji představivost a fantazii, rozvíjí slovní zásobu a schopnost komunikace. Postman říká, že *kniha se osvědčila jako vynikající forma shromažďování, zkoumání a organizované analýzy informací a myšlenek.*“ (Postman, 1999, s. 78) Často se ale setkáváme s názorem, že děti a mladá generace přestávají číst knihy nebo nečtou vůbec.

Vhodnou alternativou jsou **časopisy pro děti a mládež**, které slouží nejen k pobavení, ale také k získání informací a nových vědomostí. Reifová předkládá, že Česká Unie vydavatelů denního tisku klasifikuje časopisy pro děti do 12 let a časopisy pro mládež nad 12 let. (Reifová et al., 2004, s. 137 – 138) Z množství časopisů pro mladší děti lze uvést Mateřídouška, Sluníčko, Měď a Pusík. Z řady časopisů pro starší děti lze uvést např. Popcorn, ABC, Top Dívka aj.

Časopisy pro děti a mládež, které jsou běžně dostupné v prodeji, mají různou kvalitu a obsahovou úroveň a oslovují tak různé čtenáře. Některé populární osobnosti, zpěváci, herci nebo přehnaně štíhlé modelky, které se v časopisech objevují, se mohou stát pro děti a mládež v období adolescence vzorem a inspirací v jejich životě. Wolák popisuje, jak některé studie tvrdí, že časopisy pro mladé dívky na ně mohou mít negativní vliv. Právě proto, že zdůrazňují pouze ideál dívčí krásy a tím často vzbuzují ve svých čtenářkách depresivní pocity, úzkosti a nespokojenosti s vlastním tělem. Často nastalou situaci dívky řeší nákupem drahé kosmetiky nebo různými dietami. (Wolák in Mičienka a Jiráček et al., 2006, s. 139) Právě v období adolescence jsou dívky tomuto riziku vystaveny nejvíce. Držení různých diet může vyvrcholit až hazardováním se svým zdravím, kdy se mohou projevit poruchy příjmu potravy, anorexie nebo bulimie.

3.3 Televize

„Televize se stala „metamédiem“ - prostředkem, který ovládá nejen naše povědomí o světě, ale i o způsobech, jak tento svět poznávat.“ (Postman, 1999, s. 86) Jak vyplývá z předložených výzkumů v kapitole 1.3, sledování televize stále zaujímá přední příčky v trávení volného času dětí a mládeže. Někteří rodiče mají zvyk mít neustále televizi zapnutou. Při ranním vstávání nebo snídani, či odpoledne při příchodu z práce domů a doslova děti před televizní obrazovku odkládají.

Televizní pořady, filmy a seriály se stávají velmi častým tématem k diskusi nejen v dětském kolektivu, ale také mezi adolescenty. Děti mají na výběr a mohou sledovat různé

programy, jak na veřejnoprávních stanicích, tak na stanicích komerčních. Tyto programy jsou určeny přímo pro určitou skupinu dětí a mládeže, pro předškoláky, školáky i dospívající. Z celé škály programů se jedná například o hrané a animované pohádky, Šmoulové, Večerníček, Zahrada, různé příběhy, seriály, Arabela, Smolíkoví, soutěže, AZ kvíz junior, i zábavní a vzdělávací pořady, U6 laboratoř poznání a také cvičení a pořady o sportu. V České republice byl dětský kanál Děčko spuštěn 31. 8. 2013 a je zaměřen na cílovou skupinu dětí ve věku 4 - 8 let a 8 - 12 let. Televizní pohádky a pořady pro děti mají u nás velmi dobrou kvalitu. Mimo **pozitivního** vlivu, který sledování televize přináší, se objevují také vlivy **negativní**, které ohrožují zdraví dítěte a jeho správný psychický vývoj.

Některé děti sledují pořady pro dospělé, které nejsou pro ně určené a nejsou pro ně vhodné. Suchý ve své knize uvádí statistické údaje pro Českou republiku, které říkají, *že dnešní třináctileté dítě vidělo v televizi asi 52 tisíc vražd, znásilnění, ozbrojených loupeží a přepadení, přičemž „průměrné“ dítě stráví nejméně 25 hodin týdně před obrazovkou.*“ (Suchý, 2007, s. 13) Musil předkládá výzkum agentury Fokus z roku 1997, který ukázal, že s možností omezit násilí v televizi souhlasilo 87% respondentů. (Musil, 2003, s. 106) Nadměrné sledování televize sebou nese také **zdravotní rizika**. Z důvodu špatného sezení jsou to bolesti zad, celková fyzická ochablost, negativní ovlivnění zraku.

Musil říká, *že rozumné seznámení s televizí je součástí výchovy dítěte a součástí života mládeže.* (Musil, 2003, s. 99) Televizní pořady, které děti a mládež sledují ve svém volném čase, závisí na rodině a na způsobu, jak rodina svůj volný čas tráví, a to pasivním nebo aktivním způsobem.

3.4 Internet

Fenoménem dnešní mladé generace se stal jednoznačně internet. Reifová uvádí, že internet je *„celosvětová počítačová síť sestávající z řady větších a menších počítačových sítí, které k výměně a přenosu digitálních dat využívají protokol TCP/IP (Transmission Control Protocol over Internet Protocol).“* (Reifová et al., 2004, s. 94)

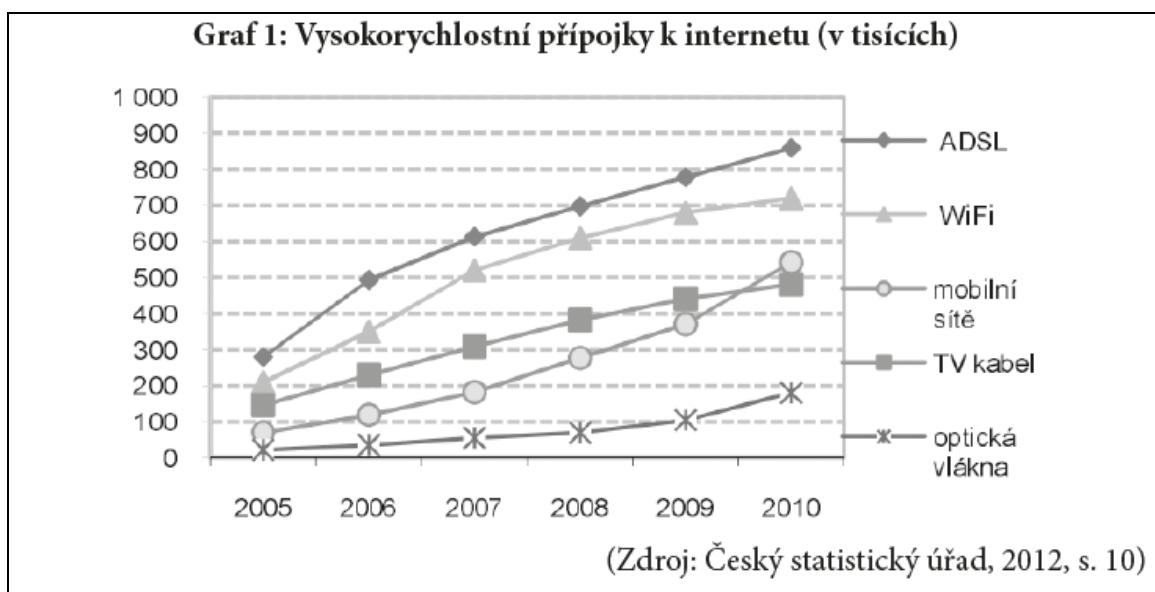
Šmahaj internet popisuje jako *„globální síť, která propojuje lokální počítačové sítě a zároveň poskytuje různé služby (např. osobní a komerční webové stránky, sociální sítě, globální vyhledávače).“* (Šmahaj, 2014, s. 16) Internet má několik základních funkcí, mezi které řadíme funkce informační, zábavné, komerční a dálkově provozované služby.

Funkce internetu:

1. Informační – zprávy, komentáře, různé noticky, aktuality,
2. Zábavné – hudba, fotografie, humor, hudební a filmové klipy, počítačové hry,
3. Komerční – reklama, elektronické nákupy,
4. Dálkově provozované služby – e-mail, sms zprávy, elektronické bankovníctví, elektronické vyřizování na úřadech.

(Musil, 2003, s. 164 – 165)

Šmahaj odkazuje na výzkum Českého statistického úřadu z roku 2012, který se zabýval telekomunikační a internetovou infrastrukturou v České republice.

Obrázek č. 5 Přípojky k internetu. Výsledky výzkumu.

Jako důvod zvýšení internetového připojení Šmahaj uvádí, že v České republice došlo ke spuštění 3G sítě a nastoupila nová technika jako chytré mobilní telefony a tablety, které přinášejí nové rozměry komunikace a zájem uživatelů být vždy za všech okolností on-line. (Šmahaj, 2014, s. 26 – 27)

Internet má celou řadu **pozitivních** funkcí. Jedinec se prostřednictvím internetu může rozvíjet a vzdělávat, internet slouží také k zábavě, relaxaci a odpočinku. Studenti využívají snadný přístup k informacím. Internet má i svoje specifika, která ovlivňují adolescenta různými způsoby. D. Šmahel považuje za nejdůležitější specifika internetu prostředí bez zábran, prostředí odreagování a zábavy, prostředí bez závazků, prostředí lži a přetvářky a prostředí štěstí.

Prostředí bez zábran lze chápat tak, že adolescenti jsou v internetovém prostředí více otevření, odvážnější, výřečnější a je pro ně snadné odhodit „masku“, kterou mají v běžném životě. Adolescent na internetu ztrácí obavy, opouští ho úzkosti a strach a to mu umožňuje, aby se více otevřel druhým lidem. Často jsou na internetu anonymní a vystupují pod nějakou přezdívku.

Prostředí odreagování a zábavy znamená, že internet děti a adolescenti vnímají jako místo, kde si lze odpočinout. Na internetu lze najít spousty zábavních serverů, na kterých lze sledovat zábavná videa, hrát hry anebo stahovat filmy a hudbu anebo chatovat s novými lidmi.

Prostředí bez závazků lze vysvětlit tak, že adolescenti na internetu vystupují odvážněji, nemusí ovšem brát na sebe žádný závazek a zřikají se zodpovědnosti.

Prostředí lži a přetvářky s tímto fenoménem se především setkáváme u mladších adolescentů ve věku 14 -18 let. Například chat je vnímán jako prostředí, kde dospívající často experimentují se svojí identitou a mohou o sobě podávat lživé informace.

Prostředí štěstí lze popsat jako prostředí, kde adolescenti vnímají internet tak, kde se mohou svěřit někomu dalšímu a tím pádem prožívají pocit štěstí a sounáležitosti s vrstevníky.

(Šmahel, 2003, s. 22 – 34)

Internet má také svoji **negativní** stránku a jeho nadměrným užíváním hrozí určitá rizika. Dospívající mohou mít přístup i k webovým stránkám, které nejsou pro ně určené a mohou mít závadný obsah. Při dlouhodobém užívání internetu může dojít ke vzniku závislosti, která může zcela oslabit další sociální vazby a vztahy v rodině nebo s kamarády. Internetová komunikace přes využívání sociálních sítí, facebook nebo chat, nahrazuje osobní setkání a osobní zážitky.

4 Empirická část

V teoretické části se práce zabývala trávením volného času dětí a mládeže se zaměřením na období adolescence. Charakterizuje pojmy volný čas a zdůrazňuje faktory, které ho ovlivňují, se zaměřením na rodinu, vrstevnické skupiny a média (tištěná média, televize a internet).

4.1 Cíle výzkumu a stanovení hypotéz

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jak žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas se zaměřením na žáky 8. a 9. tříd. Zajímá mě, jakou kvalitu a možnosti trávení volného času žáci druhého stupně základní školy mají, zda navštěvují kroužky a zda svůj volný čas tráví společně s rodiči.

Na základě stanového cíle práce a s oporou o literaturu byly stanoveny tyto hypotézy:

ÚH: Žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas kvalitně a využívají možnosti jeho trávení.

Tato hypotéza byla stanovena na základě názoru Hofbauera, který uvádí, že v dnešní moderní době mají volnočasové aktivity a volnočasové instituce „*k dispozici soustavu různých typů aktivit a institucí, způsobů a nástrojů jejich realizace.*“ (Hofbauer in Hájek et al., 2011, s. 61) Účastníci volnočasových aktivit mají široké možnosti, například ve školních klubech nebo družinách, v zájmových kroužcích ve školách nebo ve střediscích volného času nebo při užití moderních technologií. (Hofbauer in Hájek et al., 2011, s. 60 - 61)

Jedná se o ústřední hypotézu, která bude vyhodnocena na základě výsledků (vyvrácení nebo potvrzení ostatních hypotéz (H1 – H5).

H 1: Předpokládám, že většina žáků ve svém volném čase navštěvuje zájmový kroužek.

Tato hypotéza vychází z osobní zkušenosti. S touto cílovou skupinou pracuji a tak vím, že většina dětí zájmové kroužky navštěvuje. Tento názor potvrzuje také literatura, která tvrdí, že Střediska pro volný čas dětí a mládeže, kterými se rozumí Domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností, mají v České republice dlouholetou tradici a poskytují dětem smysluplné trávení volného času v různých zájmových oblastech, například přírodovědně,

tělovýchovné a sportovní, turistické, technické, společenskovední, estetickovýchovné. (Pávková et al., 2001, s. 127 - 128) Rodiče mají k těmto institucím důvěru, často z důvodu, protože je sami v dětství navštěvovali také. Velikou škálu zájmových kroužků často také nabízí základní škola, kterou děti navštěvují. Na tuto hypotézu jsou zaměřeny otázky číslo 4, 5, 10 a 15.

H 2: Předpokládám, že zájmový kroužek respondenti navštěvují kvůli svým kamarádům.

Tato hypotéza vychází z prostudované literatury, která říká, že jedince v období adolescence více ovlivňuje vrstevnická skupina. Například Pávková zdůrazňuje ve své knize vliv vrstevníků na jedince, kteří jej ovlivňují při výběru volnočasové činnosti. (Pávková, 2001, s. 36) A jak říká Hofbauer, členství ve vrstevnické skupině poskytuje zázemí a ochranu, přispívá k socializaci jejich členů. (Hofbauer, 2004, s. 99) Proto se domnívám, že si děti vybírají zájmový kroužek podle svých kamarádů a vrstevníků. Pro tuto hypotézu jsou stěžejní otázky číslo 9 a 11.

H 3: Předpokládám, že respondenti tráví svůj volný čas na internetu více v pracovním týdnu než o víkendu.

Tato hypotéza je stanovena na základě výzkumu týmu Národního institutu dětí a mládeže, který zpracoval v roce 2010 společně s agenturou Factum Invenio viz kapitola 1.3. Z tohoto výzkumu vyplývá, že v pracovním týdnu tráví svůj volný čas na internetu 53% respondentů a o víkendu je to 41% respondentů. Na tuto hypotézu jsou zaměřeny otázky číslo 16, 17, 18, 19.

H 4: Předpokládám, že více jak polovina žáků průměrně tráví s rodiči více než 3 hodiny volného času za týden.

Tato hypotéza vychází z názoru Hofbauera, který tvrdí, že rodina má mít aktivní zájem na tom, aby její děti mohly trávit svůj volný čas bohatě a smysluplně. Z větší části se rodiče o volný čas svých dětí zajímají a chtějí být jeho součástí. Je podstatné, aby rodiče věnovali

dětem dostatek času, měli aktivní přístup k tomu, aby se děti naučily vhodným způsobem využívat svůj volný čas pro svůj rozvoj nebo pro druhé. (Hofbauer, 2004, s. 61 - 62) Pro tuto hypotézu jsou v dotazníku stěžejní otázky číslo 6, 7, 8.

H 5: Předpokládám, že více jak polovina žáků je spokojena s vedením kroužku, na který dochází.

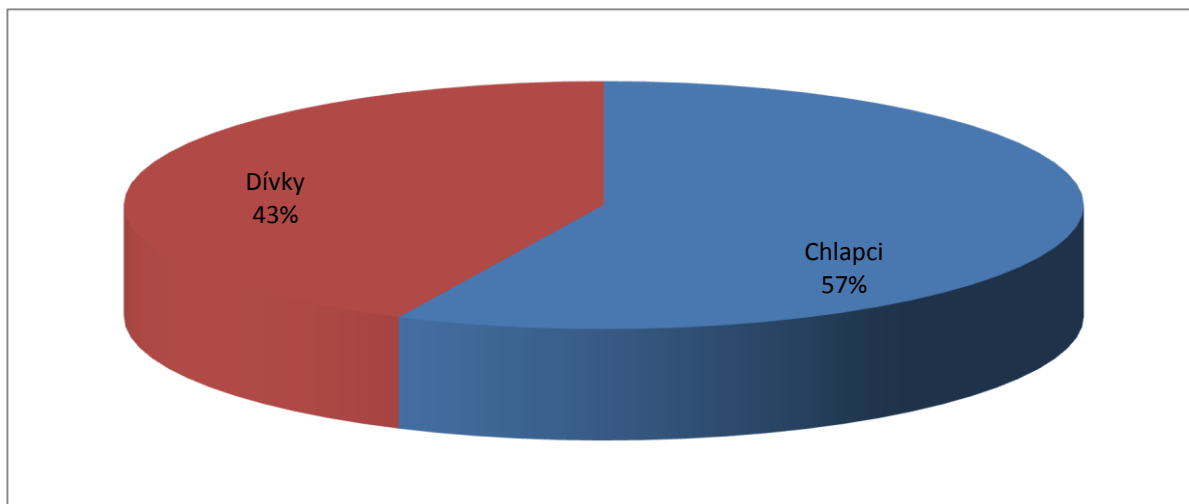
Tato hypotéza byla stanovena na základě zkušeností práce s dětmi. Pozitivní a správný vzor, například vedoucí zájmového kroužku nebo sportovního oddílu, v období adolescence je pro jedince v tomto období velice důležitý. Proto, aby byly děti na kroužku spokojeny a rády jej navštěvovaly, je potřeba, aby ho vedl dobrý pedagog nebo vychovatel, který může jedince ovlivnit v jeho budoucí cestě životem pozitivním směrem. Z vlastní zkušenosti vím, jak je důležitý fakt, aby vedoucí k danému jedinci měl individuální a kamarádský přístup a uměl děti zaujmout a motivovat a stal se tak pro ně dobrým vzorem. Pro tuto hypotézu jsou stěžejní otázky 12, 13, 14.

4.2 Metoda výzkumu a charakteristika výzkumného vzorku

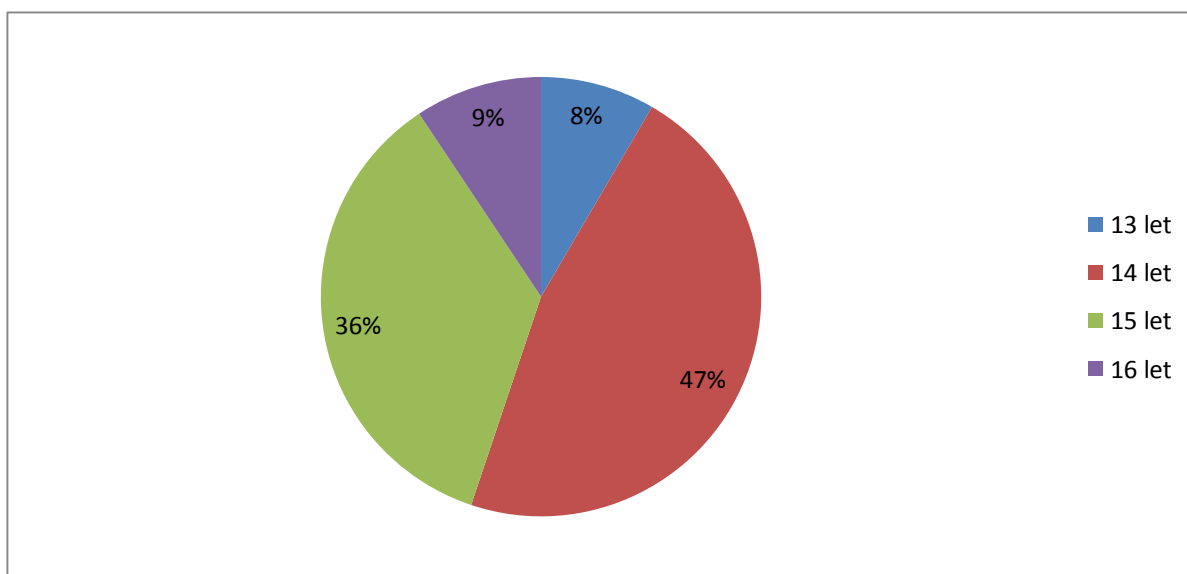
Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas, se zaměřením na žáky 8. a 9. tříd. K získání informací od velkého počtu respondentů, jsem se rozhodl použít metodu kvantitativního výzkumu – dotazník. Pod pojmem kvantitativní si vybavíme množství a velikost. (Olecká, Ivanová, 2010, s. 17) Kvantitativní metoda je zaměřena na velké množství respondentů, kteří odpovídají na otázky formou dotazníků, které jsou statisticky vyhodnocovány. Nevýhodou může být přeskočení otázky nebo nízká návratnost. Výhodou dotazníku je anonymita, kdy se lidé nemusí bát odpovídat. (Olecká, Ivanová, 2010, s. 23 - 24)

Dotazníky byly rozdány žákům základních škol 8. a 9. tříd ve městě Trutnov. Věkové rozmezí respondentů se pohybovalo mezi 13 a 16 lety. Počet rozdaných dotazníků bylo 135. Z tohoto počtu muselo být vyřazeno 28 dotazníků, protože zde chyběly potřebné informace pro výzkum. Zbýlých 107 dotazníků bylo v pořádku a byly využity do výzkumného šetření.

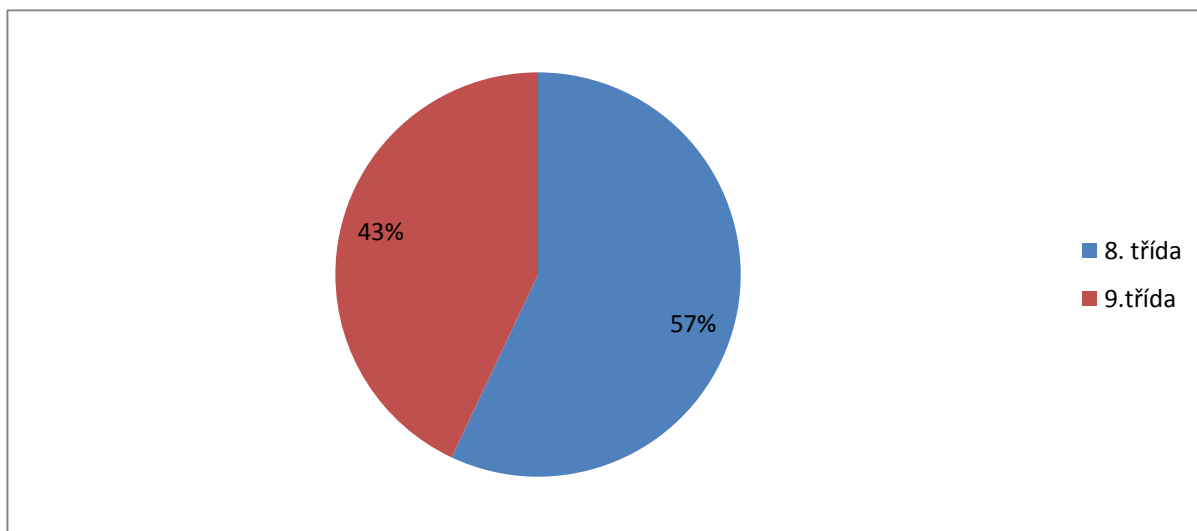
Návratnost dotazníků tedy činí 79%. Dotazník vyplnilo 46 dívek a 61 chlapců. Dotazníkové šetření proběhlo v polovině června 2017.

Graf č. 1: Zastoupení respondentů dle pohlaví

Graf č. 2: Zastoupení respondentů dle věku

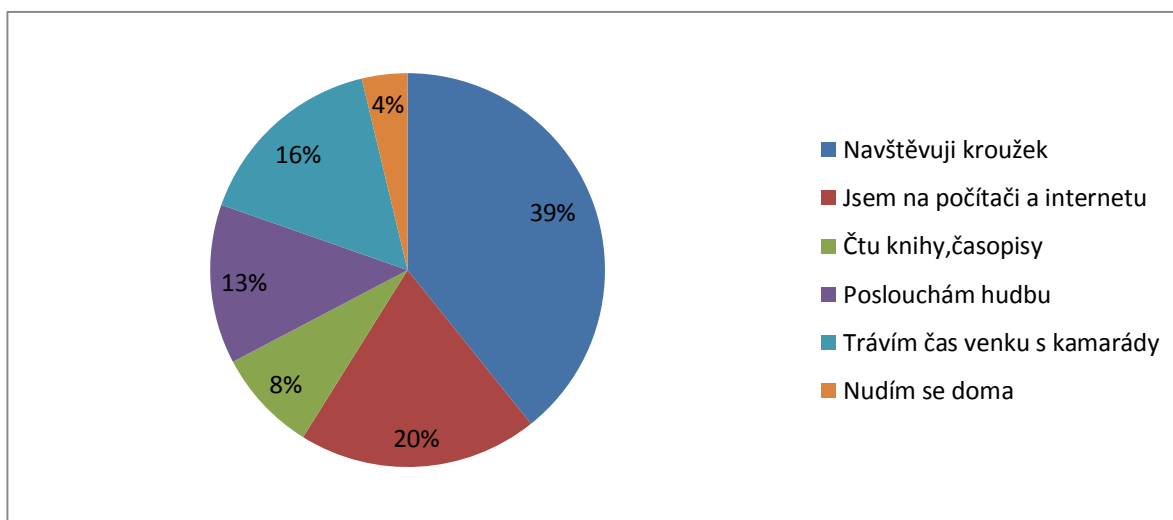

Graf č. 3: Zastoupení respondentů dle tříd

4.3 Vyhodnocení hypotéz a interpretace výsledků

H 1: Předpokládám, že většina žáků ve svém volném čase navštěvuje zájmový kroužek.

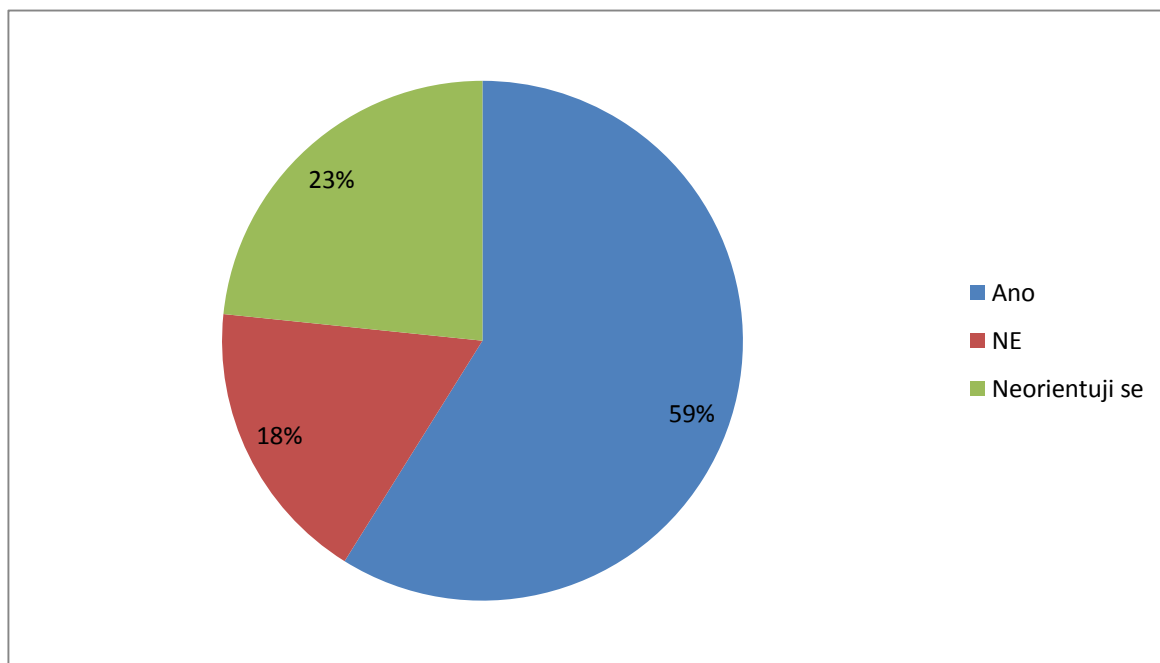
Pro tuto hypotézu jsou stěžejní otázky číslo 4, 5, 10 a 15.

Graf č. 4: Volnočasové aktivity žáků 8. a 9. tříd

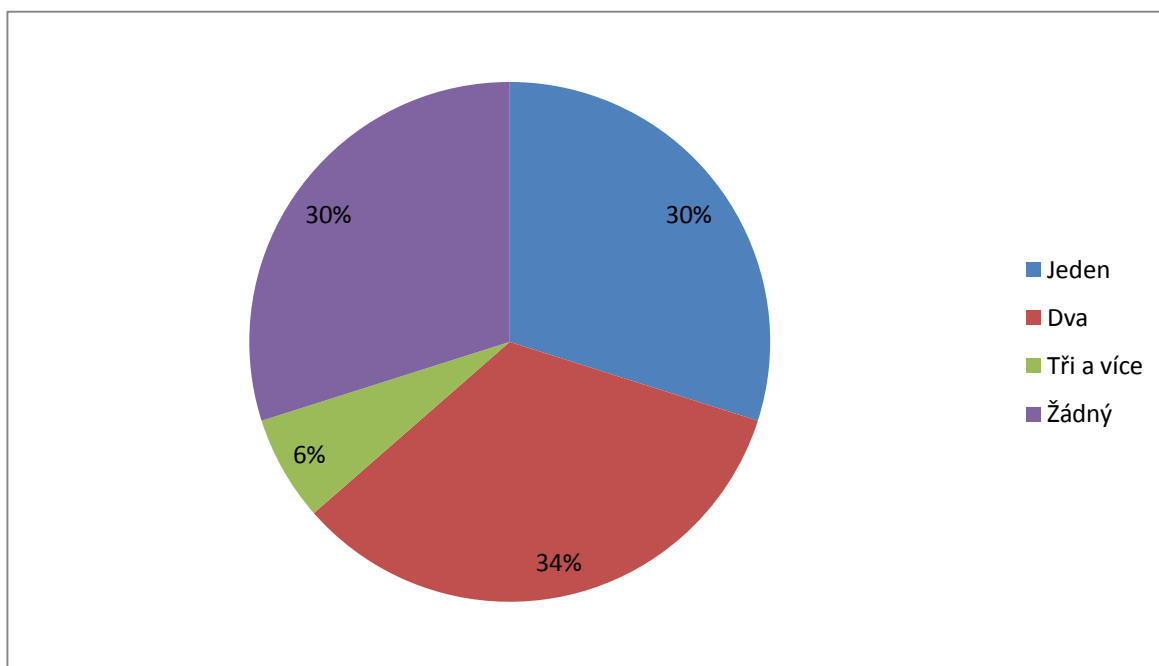
Výzkum prokázal, že respondenti ve svém volném čase nejčastěji provozují zájmové činnosti. 39% respondentů navštěvuje ve svém volném čase zájmový kroužek. Oblíbená činnost ve způsobu trávení volného času je také práce na počítači a internetu, na kterém tráví

volný čas 20% respondentů. Venku s kamarády dává přednost 16% dotazovaných respondentů. Následuje poslech hudby, u které ve volném čase stráví 13% respondentů. Knížku nebo časopis si přečte pouhých 8 % respondentů. Zbývajících 4% uvádí jako možnost, že se nudí doma.

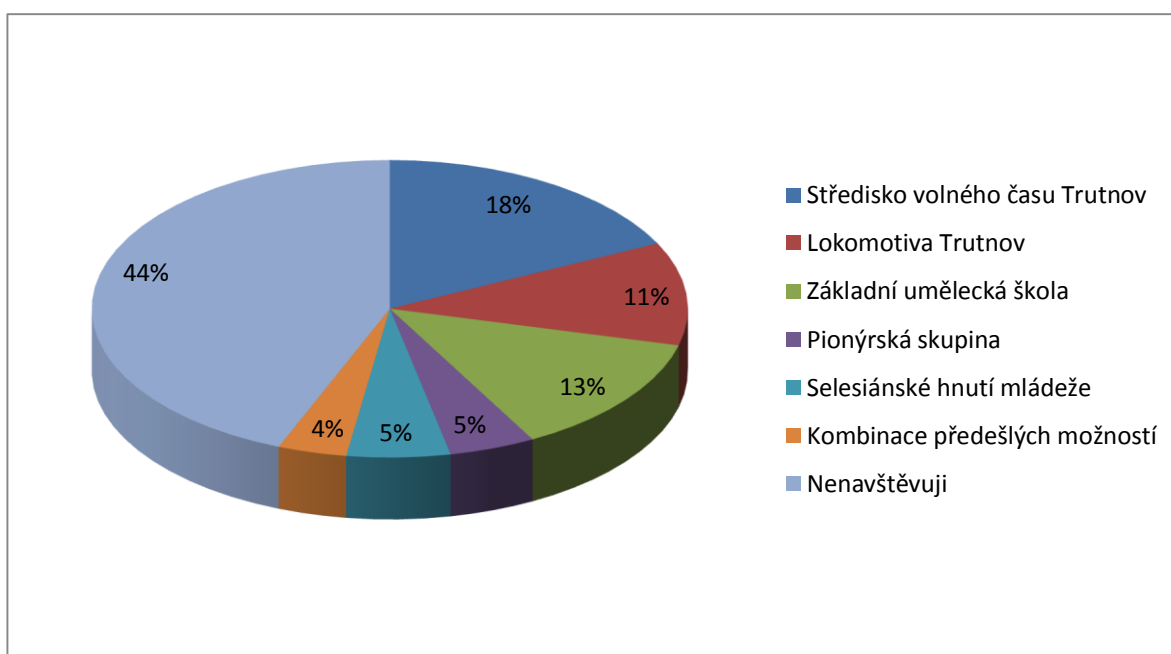
Graf č. 5: Přehled respondentů o školních kroužcích

Více než polovina respondentů (59%) má přehled o tom, jaké kroužky jim základní škola nabízí ve volném čase. Je možné, že škola žákům poskytuje velký rámec zájmových útvarů a proto se 23% žáků v dané nabídce neorientuje. Zbývajících 18% se v nabídce volnočasových aktivit školy neorientují vůbec.

Graf č. 6. Počet kroužků, které respondenti navštěvují za týden

Ve svém volném čase 30% respondentů navštěvuje jen jeden kroužek. Dva kroužky v týdnu navštěvuje 34% respondentů. Tři a více kroužků navštěvuje pouhých 6% respondentů a 30% z nich na žádný kroužek nechodí.

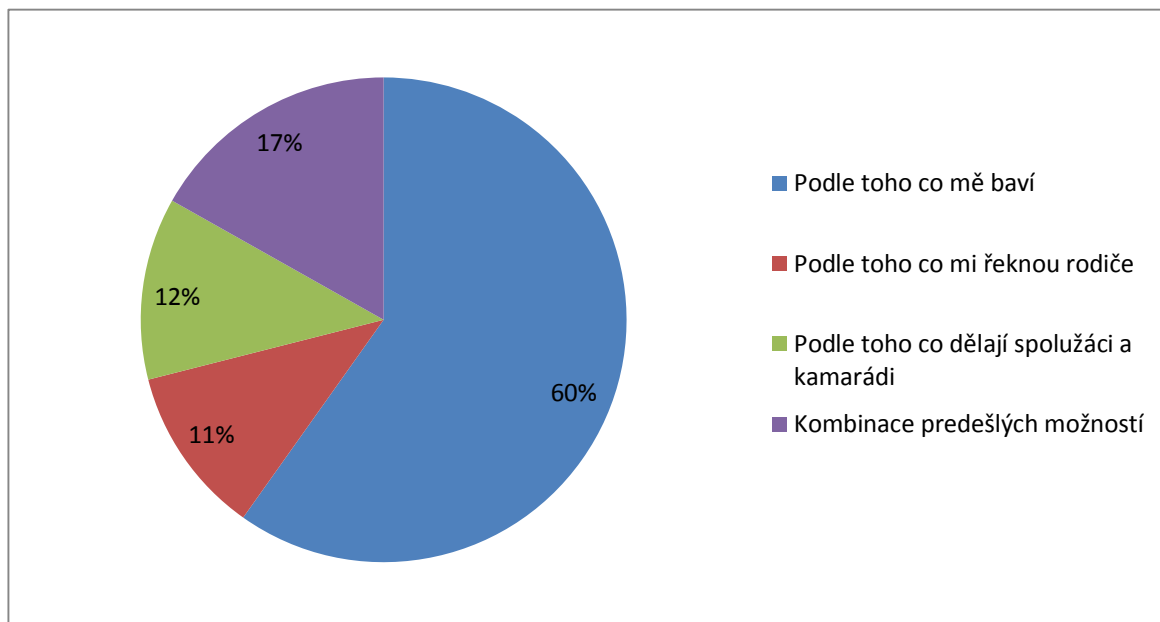
Graf č. 7: Volnočasové instituce, které respondenti navštěvují

Z nabízených variant ve městě mají děti nejvíce oblíbené Středisko volného času, které navštěvuje 18% všech dotazovaných respondentů. Základní uměleckou školu navštěvuje 13% respondentů. Lokomotivu Trutnov 11%. Návštěvnost Pionýrské skupiny a Selesiánského hnutí mládeže činí 5%. Pouhá 4% respondentů navštěvují více institucí najednou. Většina respondentů přikládá váhu k jedné instituci. Velká část respondentů (44%) uvedla, že do žádné uvedené instituce nechodí.

Závěr k H 1: Z poskytnutých údajů vyplývá, že 39% dotazovaných tráví svůj volný čas návštěvou kroužku. Na základě získaných dat z dotazníkového šetření považují hypotézu za neplatnou.

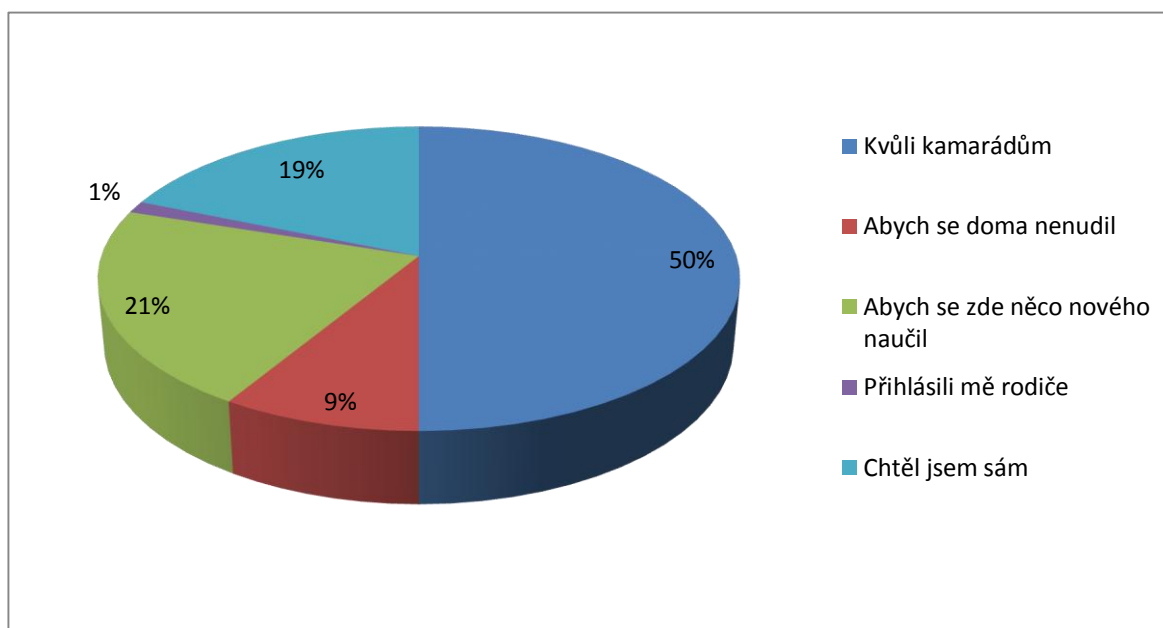
H 2: Předpokládám, že zájmový kroužek respondenti navštěvují kvůli svým kamarádům. Při vyhodnocování této hypotézy byly stěžejní otázky číslo 9 a 11, které se zaměřovaly na hlavní důvody návštěvy zájmových kroužků (rozhodnutí o výběru činnosti, důvod, pro který kroužek navštěvují).

Na otázku číslo 11 odpovídali pouze respondenti, kteří v otázce číslo 10 odpověděli, že navštěvují jeden, dva, tři a více kroužků. Celkový počet těchto respondentů byl 80. Zbýlých 27 respondentů pokračovalo až na otázku číslo 15.

Graf č. 8: Vliv na volbu aktivit ve volném čase respondentů

Nadpoloviční většina respondentů (60%), odpověděla, že se rozhoduje podle toho, co daného jedince ve volném čase baví dělat. Menšinový díl se 17% respondentů se při výběru své činnosti nechá ovlivnit svými rodiči, kamarády, spolužáky, ale někdy se také daný jedinec rozhodne sám podle sebe – kombinace předešlých možností. Při výběru své volnočasové aktivity se nechá ovlivnit svými vrstevníky 12% respondentů. 11% dětí uvádí, že se rozhodují podle toho, co jim řeknou rodiče.

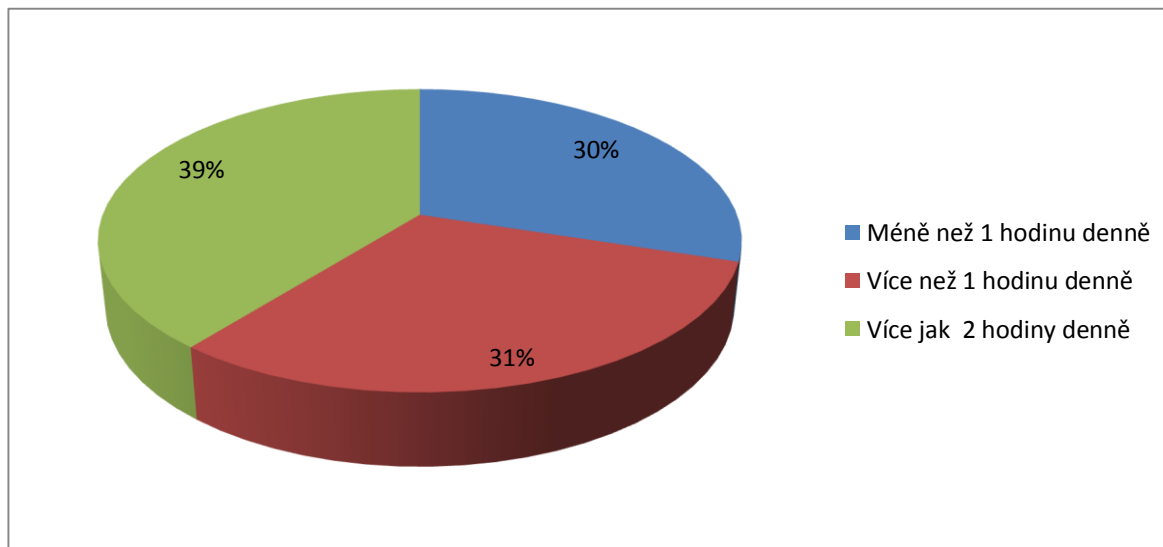
Graf č. 9: Volba docházky do zájmových kroužků

Lze sledovat, že polovina respondentů (50%) navštěvuje zájmový útvar právě kvůli svým kamarádům. Respondenti navštěvují kroužky i z důvodu, aby se zde mohli rozvíjet nebo naučit se něco nového – to znázorňuje číslo 21%. Z vlastní iniciativy na kroužek dochází 19% respondentů. 9% respondentů začalo také chodit do kroužku, aby se doma nenudili.

Závěr k H 2: Pro potvrzení hypotézy bylo nutné, aby mezi respondenty byla nadpoloviční většina, která by zvolila možnost výběru zájmového kroužku, protože jej navštěvují kamarádi. Protože z výsledků výzkumu vyplynulo zjištění, že přednost kamarádům dává 50% dotazovaných. 21 % respondentů navštěvuje kroužek pro nové poznatky a 19% z vlastní iniciativy. Ostatní (9%) navštěvují kroužky proto, aby se doma nenudili. Vzhledem k tomu, že z celkového počtu dotazovaných není nadpoloviční většina, nelze tuto hypotézu zcela přijmout za platnou.

H 3: Předpokládám, že respondenti tráví svůj volný čas na internetu více v pracovním týdnu než o víkendu. Pro tuto hypotézu byly zaměřeny otázky číslo 16, 17, 18 a 19.

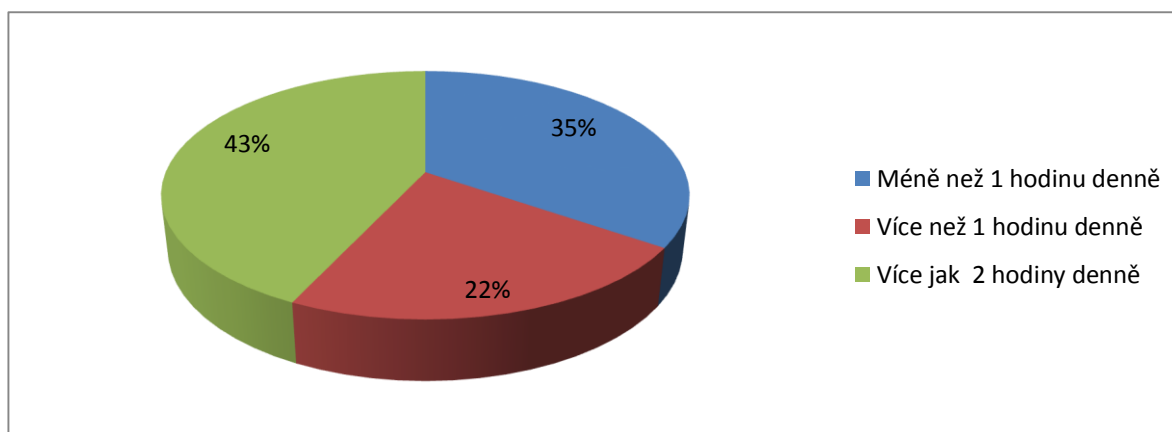
Otázka číslo 16: Kolik v průměru v pracovním týdnu strávíš hodin u počítače na internetu?

Graf č. 10: Čas strávený na internetu v pracovním týdnu

V pracovním týdnu se počítači a internetu věnuje méně než jednu hodinu denně 30% respondentů. Více než hodinu denně tráví na počítači a internetu 31% respondentů. Nejvíce bodů získala možnost, kde respondenti tráví svůj volný čas na počítači a internetu více jak dvě hodiny denně, což nám ukazuje zelená výseč v grafu (39%).

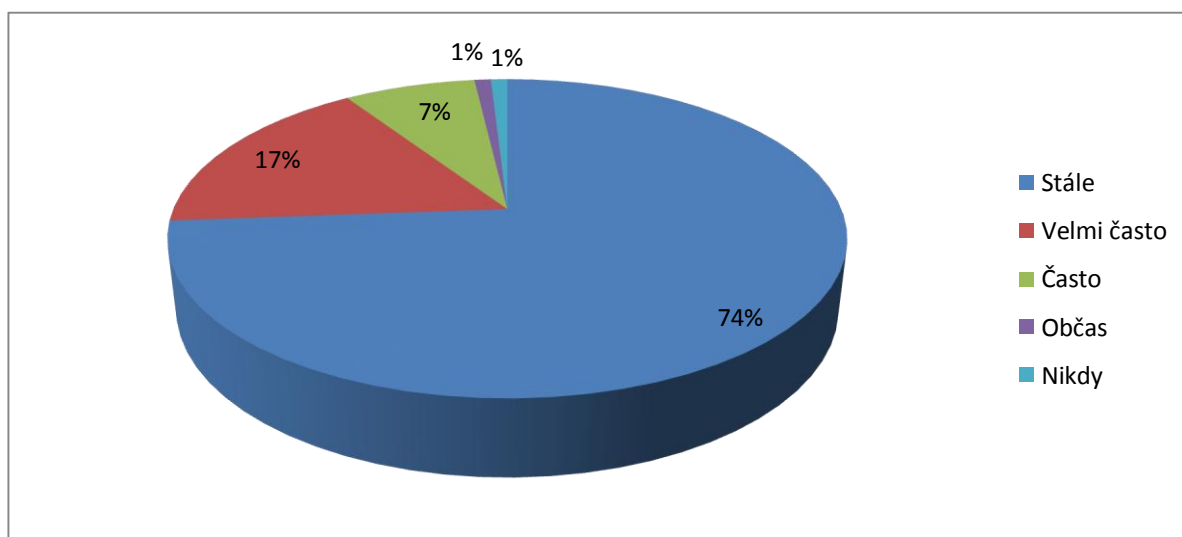
Otázka číslo 17: Kolik v průměru hodin o víkendu strávíš u počítače na internetu?

Graf č. 11: Čas strávený na internetu o víkendu

O víkendu tráví svůj volný čas na počítači a internetu více jak 2 hodiny denně 43% respondentů. Na dalším místě 35% respondentů uvedlo, že na počítači a internetu tráví méně než 1 hodinu denně a zbylých 22% tráví na počítači a internetu více než 1 hodinu denně.

Otázka č. 18: Máš doma přístup k internetu?

Graf č. 12: Přehled přístupu respondentů doma k internetu

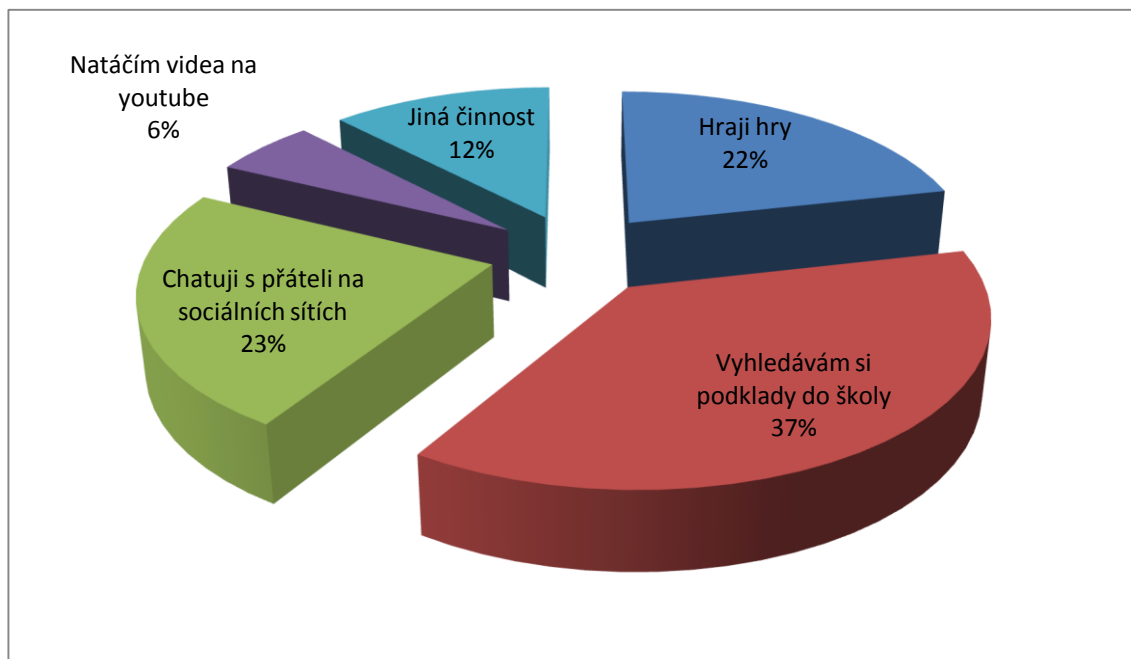
Tato otázka zjišťovala, zda mají respondenti doma přístup k internetu. Pro tuto otázku byly definovány tyto pojmy:

- a) Stále - tím se rozumí, že respondenti mají neomezený přístup k internetu v jakékoli části jejich domova, tím je myšlena i wifi, bez jakéhokoli omezení
- b) Velmi často – tím se rozumí, že mají respondenti častější přístup na internet než ostatní obyvatelé domu
- c) Často - tím se rozumí, že respondenti mají často přístup k internetu než ostatní členové domácnosti
- d) Občas – tím se rozumí, že respondenti mají přístup k internetu jednou za čas
- e) Nikdy – znamená, že respondenti nemají žádný přístup k internetu

79 respondentů uvádí, že mají doma stálý přístup k internetu, což činí 74% všech dotazovaných. 18 respondentů (17%) uvedlo, že mají doma velmi častý přístup k internetu.

8 respondentů, což činí 7%, uvedlo v dotazníku, že mají častý přístup k internetu. Doma k internetu má občas přístup 1 respondent (1%). Na počítač se doma nikdy nedostane 1 respondent, což činí 1% na grafu.

Otázka č. 19: Jaká je tvá nejčastější aktivita na internetu?

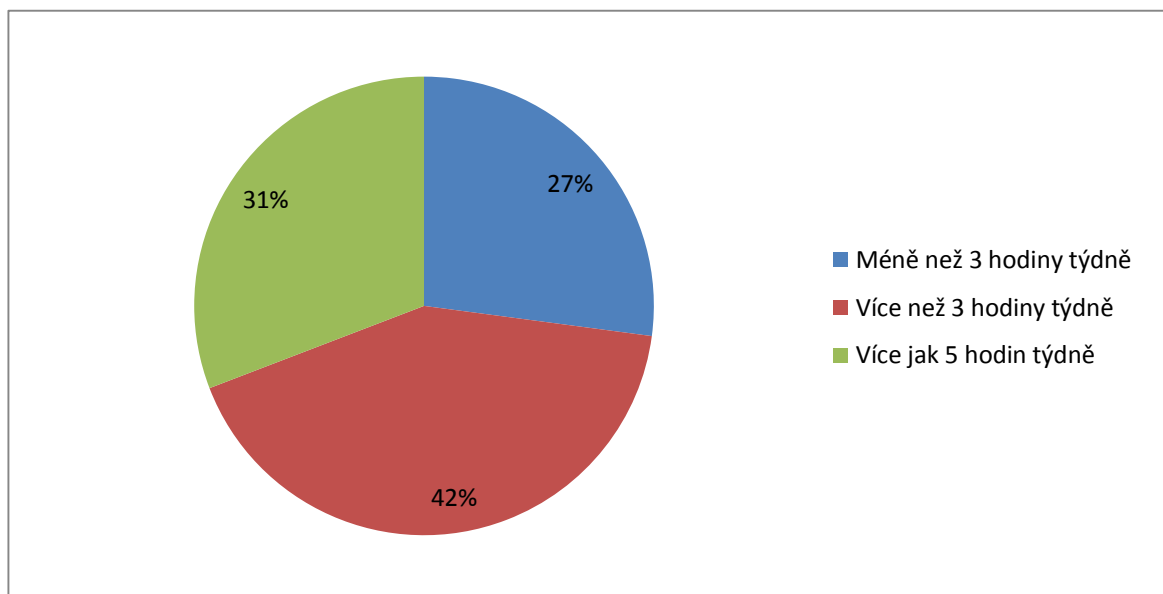
Graf č. 13. Nejčastější činnost respondentů na internetu

Zde si můžeme všimnout, že oblíbenou činností respondentů na internetu je vyhledávání podkladů do školy – takto v dotazníku odpovědělo 40 respondentů, což jak si můžeme v grafu všimnout, je nejvíce procenty zastoupená činnost (37%). Sociální sítě u respondentů zaujímají prostředí, ve kterém si mohou se svými přáteli psát a chatovat, odpovědělo na tuto variantu 23% respondentů. Natáčení videí a umisťování na internet se věnuje 6% oslovených respondentů. Jiné činnosti se věnuje 12% respondentů.

Závěr k H 3: Z předložených výsledků vyplývá, že 74% všech respondentů má stále přístup k internetu. V pracovním týdnu uvedlo svoji činnost na internetu 39% respondentů. O víkendu na internetu tráví svůj volný čas 43% dotazovaných. Na základě získaných dat lze označit hypotézu číslo 3 za neplatnou.

H 4: Předpokládám, že více jak polovina žáků průměrně tráví s rodiči více než 3 hodiny volného času za týden. Tuto hypotézu sytí otázky číslo 6, 7 a 8.

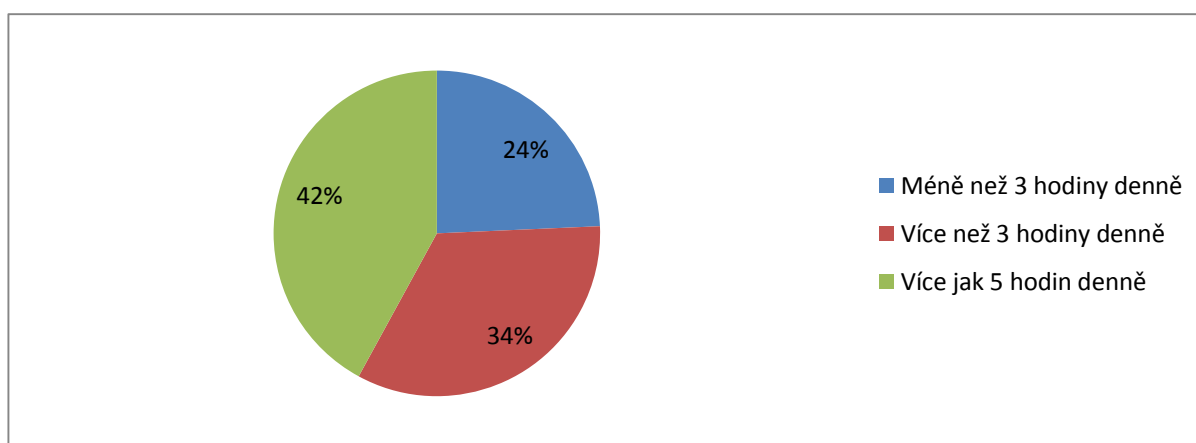
Otázka číslo 6: Kolik volného času průměrně trávíš v týdnu s rodiči?

Graf č. 14 Volný čas respondentů v týdnu strávený s rodiči

42% respondentů odpovědělo, že s rodiči v týdnu tráví více jak tři hodiny týdně. Více jak pět hodin v týdnu s rodiči tráví 31% respondentů a zbylých 27% tráví s rodiči méně než tři hodiny týdně.

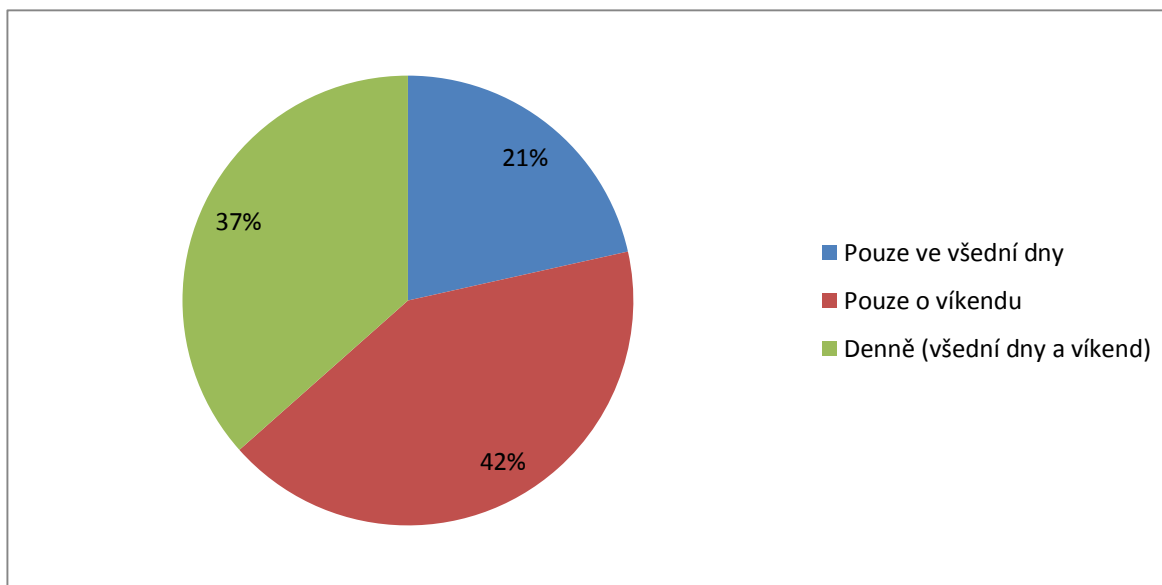
Otázka číslo 7: Kolik volného času průměrně trávíš o víkendu s rodiči?

Graf č. 15: Volný čas respondentů o víkendu strávený s rodiči

V porovnání s předchozím grafem si lze všimnout, že o víkendu tráví s rodiči 42% respondentů což je větší číslo než v týdnu. Poklesla hodnota času „více než tři hodiny“ s rodiči tráví 34%. Méně než tři hodiny tráví s rodiči o víkendu 24% respondentů.

Otázka číslo 8: Jak často pravidelně se účastníš činností s rodiči ve volném čase ?

Graf č. 16: Volný čas respondentů strávený s rodiči pravidelně

Pravidelnou činnost s rodiči pouze ve všední dny provozuje 21% respondentů. O víkendu se společné činnosti oddává 42% respondentů. Existuje skupina, která s rodiči dělá pravidelnou činnost ve všední dny i o víkendu, což v grafu zaujímá 37%.

Závěr k H 4: Ze zjištěných údajů vyplynula pozitivní zpráva o tom, že 73% respondentů tráví s rodiči průměrně více než 3 hodiny volného času v týdnu. Z toho 31% dotazovaných tráví svůj volný čas s rodiči více jak 5 hodin v týdnu. Méně než 3 hodiny v týdnu je to 27% respondentů. O víkendu společně s rodiči tráví svůj volný čas více jak 5 hodin denně dokonce 42% dotazovaných. Na základě těchto údajů přijímám hypotézu za platnou.

H 5: Předpokládám, že více jak polovina žáků je spokojena s vedením kroužku, na který dochází. Tuto hypotézu ověřovaly otázky číslo 12, 13, 14. Na tyto otázky odpovídalo pouze 80 respondentů, kteří v otázce číslo 10 zakroužkovali možnost (a, b nebo c).

Otázka číslo 12: Jak na tebe působí tvůj vedoucí kroužku?

K této otázce nám posloužila bipolární škála, na které měli respondenti zvolit míru stupně, ke kterému se přiklání, za jakého experta považují svého vedoucího. Škála vypadala následovně:

Odborník 1 2 3 4 5 Laik

59 respondentů se přiklonilo k tomu, že jejich vedoucí je odborník, což na škále vyjadřuje stupeň 1.

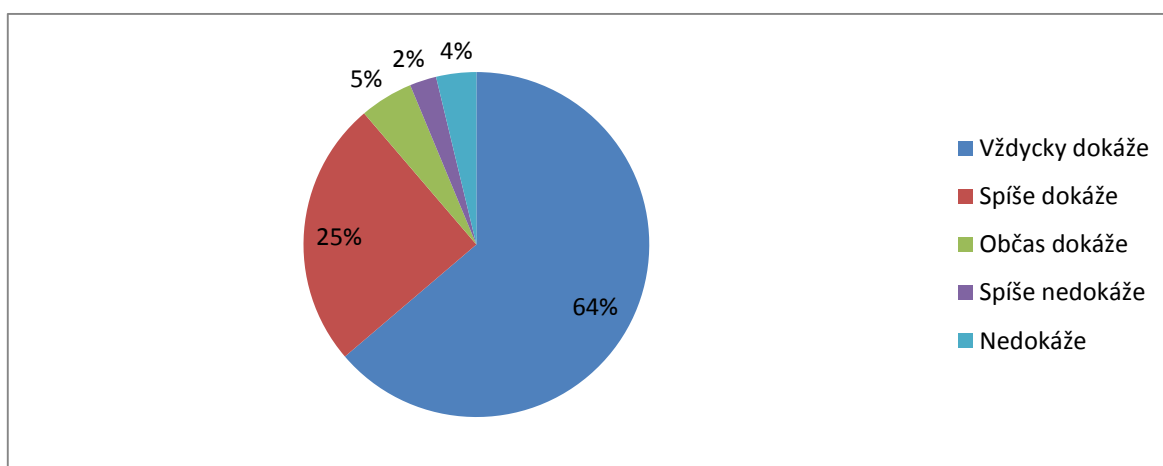
14 respondentů označilo svého vedoucího jako 2.

3 respondenti si myslí, že jejich vedoucí je průměr.

1 respondent označil svého vedoucího jako 4 – má co zlepšovat.

3 respondenti označili svého vedoucího jako laika - v oboru se nevyzná.

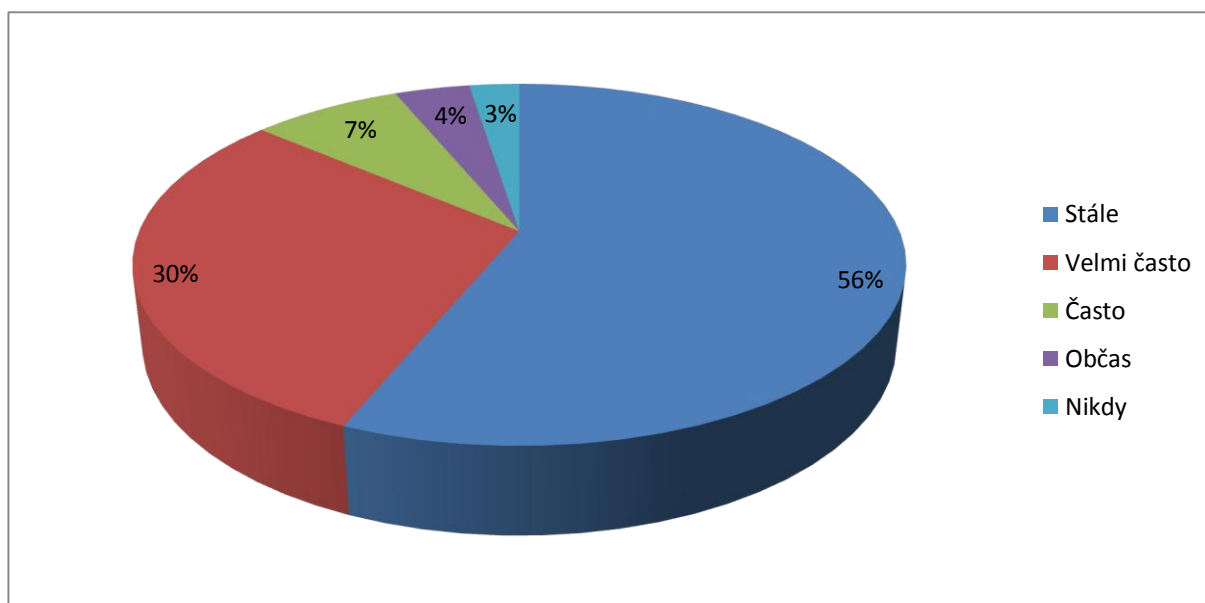
Otázka číslo 13. Dokáže tě vedoucí kroužku vždy zaujmout?

Graf č. 17 Vedoucí kroužku – dokáže zaujmout?

Více než polovinu respondentů (64%) dokáže vedoucí kroužku zaujmout. Zatím co 25% si myslí o svém vedoucím, že je dokáže spíše zaujmout. Vedoucí občas dokáže zaujmout 5% respondentů. Se svým vedoucím některé děti nemusí mít ještě navázaný vztah a proto si mohou myslet, že je spíše nedokáže zaujmout činnost, kterou s nimi podniká – konkrétně se to týká 2% ve výše zmíněném grafu. 4% dětí, kteří chodí do kroužku si o svém vedoucím myslí, že je nedokáže zaujmout.

Otázka č. 14: Je tvůj vedoucí k tobě a k ostatním spravedlivý?

Graf č. 18: Vedoucí kroužku - je spravedlivý?

Více než polovina respondentů (56%) si myslí, že je k nim jejich vedoucí stále při každé příležitosti spravedlivý. Pozitivní zjištění je i to, že 30% si myslí v podstatě to samé, a to že je k nim vedoucí spravedlivý. 8 respondentů uvádí, že vedoucí je často spravedlivý. Zatím co 4% jen občas a 3% nikdy.

Závěr k H 5: Pro potvrzení hypotézy je třeba nadpoloviční většina všech dotazovaných. Protože nadpoloviční většina respondentů uvedla, že jejich vedoucí kroužku je odborník a 64% respondentů uvedlo, že je vedoucí kroužku dokáže zaujmout, 56% dotazovaných si o svém vedoucím myslí, že je k nim stále spravedlivý, pak z tohoto zjištění vyplývá fakt, že hypotéza číslo 5 byla POTVRZENA.

4.4 Závěr k výzkumnému šetření

ÚH: Žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas kvalitně a využívají možnosti jeho trávení.

Dvě z pěti hypotéz byly přijaty za platné, tak nelze jasně říci, že žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas kvalitně a využívají možnosti jeho trávení.

Z výzkumu vyplynula pozitivní zpráva o tom, že nemalá část respondentů navštěvuje zájmové kroužky a 56 % dotazovaných navštěvuje instituce pro volný čas. Nadpoloviční většina (59%) dotazovaných má široký přehled o nabídce zájmových kroužků, které jsou poskytovány základní školou. Kvalita zájmových kroužků je také do značné míry ovlivněna vedoucím kroužku. Spokojenost s vedoucím kroužku uváděla vždy nadpoloviční většina dotazovaných. Většina dětí považuje svého vedoucího za odborníka, který dokáže děti zaujmout a je spravedlivý. Dále bylo zjištěno, že žáci se při výběru své činnosti ve volném čase rozhodují sami, podle toho co je baví a 50% dotazovaných odpovědělo, že je při výběru činnosti ovlivňují kamarádi.

Příjemným zjištěním také bylo, že rodiče se svými dětmi tráví společně volný čas o víkendu, zde odpovědělo 76% respondentů. Může to být dáno tím, že děti v týdnu tráví volný čas se svojí vrstevnickou skupinou, návštěvou zájmových kroužků, chatem na internetu s kamarády nebo přípravou do školy a rodiče jsou déle v práci. Z tohoto důvodu mohou rodiče společně s dětmi o víkendu jezdit na výlety, navštěvovat své prarodiče, známé, zábavní parky a zábavní centra, kde si společně užijí celý den.

Dalším zajímavým zjištěním bylo, že žáci uváděli jako nejčastější činnost na internetu vyhledávání si podkladů do školy a na druhém místě uváděli chat s přáteli. Vlivem moderních technologií děti mezi sebou komunikují takto zcela běžně a tato forma internetové komunikace nahrazuje osobní setkání. Stále přístup k internetu uvedlo 74% respondentů a nikdy pouze 1%.

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas se zaměřením na žáky 8. a 9. tříd. Zajímalo mě, jakou kvalitu a možnosti trávení volného času žáci druhého stupně základní školy mají, zda navštěvují kroužky a zda svůj volný čas tráví společně s rodiči. Výzkum jednoznačně neprokázal, že žáci tráví svůj volný čas kvalitně a využívají možnosti jeho trávení.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jak žáci druhého stupně základní školy tráví svůj volný čas. Konkrétně se práce zabývala kvalitou a možnostmi trávení volného času žáků druhého stupně základních škol se zaměřením na žáky 8. a 9. tříd. Tohoto cíle bylo dosaženo. I když výsledky výzkumného šetření jednoznačně neprokázaly kvalitu a možnosti trávení volného času žáků, vyplývá z něj pozitivní zpráva o značné návštěvě institucí, které pracují s dětmi ve volném čase, o kvalitním vedení zájmových kroužků a společném trávení volného času dětí s rodiči o víkendu.

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku trávení volného času žáků druhého stupně základní školy. Pro účely této práce jsou zvoleny základní školy ve městě Trutnov. V úvodní části nás práce seznamuje se základními pojmy, jako jsou definice volného času, charakterizuje funkce volného času a seznamuje nás s faktory, které volný čas ovlivňují, se zaměřením na rodinu a vrstevnické skupiny. Také představuje několik výzkumů, které byly uskutečněny v oblasti trávení volného času adolescentů. V další části práce představuje cílovou skupinu adolescence se zaměřením na vliv rodiny a vrstevníků v tomto složitém období. Další část práce se věnuje vlivu postmoderní společnosti na adolescenta. Zde klade důraz především na média, se zaměřením na média tištěná, televizi a internet a jejich vliv na jedince v adolescenci v postmoderní společnosti. V empirickém šetření byla zmapována kvalita a možnosti trávení volného času žáků 8. a 9. tříd základní školy.

Psaní bakalářské práce na zvolené téma pro mě bylo také osobním přínosem. Moje povolání je pracovník v sociálních službách a tak se dostávám do kontaktu i s dětmi věkové kategorie v adolescenci. Z vlastní zkušenosti vím, že dnešní děti berou naprosto samozřejmě moderní technologie (internet, tablet, mobilní telefon a další), které ovlivňují nejen každodenní život, ale také trávení volného času. Mobilní telefon berou do ruky při každé volné příležitosti a je nesnadné odpoutat od něj jejich pozornost. A právě návštěvou různých kroužků se děti dostanou do kontaktu s ostatními vrstevníky, mají možnost naučit se novým dovednostem a rozvíjet svůj talent nebo poznat nové přátele. Významnou úlohu má také vedoucí kroužku, který může děti ovlivnit pozitivním směrem při jejich budoucí cestě v životě a může se stát jejich vzorem, který budou následovat a napodobovat. Z vlastní zkušenosti také vím, jak je důležitý vliv rodiny. Pokud rodiče sami tráví volný čas aktivně, jsou aktivní také

děti. V řadě případů se ovšem setkávám s opačnou variantou, kde v rodině volný čas tráví pasivně a děti potom neví, jak se svým volným časem aktivně naložit.

Pozitivním zjištěním, které vyplynulo z výzkumného šetření bylo, že respondenti navštěvují zájmové kroužky a nadpoloviční většina dotazovaných navštěvuje ve svém městě instituce pro volný čas. Nezanedbatelný je také fakt, že většina dětí má přehled o kroužcích, které jim poskytuje základní škola. Ověřila se také spokojenost dětí s vedením kroužků, což považuji za významný a důležitý fakt, kdy dospělý pozitivně ovlivňuje jedince ve složitém období adolescence. Za významné zjištění také považuji, že rodiče se svými dětmi tráví společně volný čas o víkendu. V dnešní rychlé a moderní době, kdy rodiče tráví spoustu času v zaměstnání, bylo toto zjištění pro mě příjemným překvapením. Právě rodina se stává základním článkem ve zdárném rozvoji jedince, o to více je to složitější v období dospívání, na které se práce zaměřovala.

Smysluplné využívání volného času je velice důležité a každý z nás by měl svůj volný čas využívat co nejlépe a co nejefektivněji. Měli bychom rozvíjet svůj talent, rozvíjet svoje dovednosti a také se naučit dovednostem novým. Volný čas by nám měl přinášet radost, příjemné zážitky, setkání s přáteli, ale také odpočinek a uvolnění ze všedních starostí. Považuji za důležité kvalitně využívat volný čas a věnovat se dětem, aby dokázaly svůj volný čas využívat smysluplně a kvalitně, aby měly dostatek možností k jeho trávení.

Seznam použitých zdrojů

BACHMANN, Pavel. *Management neziskové organizace*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, 280 s. ISBN 978-80-7435-130-3.

BOCAN, Miroslav et al. *Děti v ringu dnešního světa: hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání. 2012. 100 s. ISBN 978-80-87449-24-0.

Česká republika. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2005, 20. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasaka-c-74-2005-sb-1>.

Česká republika. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha 2006. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast3-hlava1-dil4>.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ, *Pedagogické ovlivňování volného času: Trendy pedagogiky volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011, 240 s. ISBN 978-80-262-0030-7.

HERZOG, Rupert. *Násilí není řešení: prevence násilí a management konfliktu ve školách*. 1. vyd. v českém jazyce. Plzeň: Fraus, 2009, 120 s. Moderní pedagogika v teorii a praxi. ISBN 978-80-7238-850-9.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 207 s. ISBN 80-7178-697-7.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Portál, 2014, 216 s. ISBN 978-80-262-0643-9.

KRAUS, Blahoslav et al. *Životní styl současné české rodiny*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 246 s. ISBN 978-80-7435-544-8.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0.

LAŠEK, Jan a Irena LOUDOVÁ. *Rodina jako základ vývoje morálky a občanských postojů dětí*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 116 s. ISBN 978-80-7435-335-2.

LAŠEK, Jan et al. *Čtyři pohledy na rodinu*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 112 s. ISBN 978-80-7435-531-8.

MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 208 s. ISBN 80-7178-348-X.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Slon, 1997, 144 s. ISBN 80-85850-24-9.

MIČIENKA, Marek a Jan JIRÁK et al. *Rozumět médiím: základy mediální výchovy pro učitele*. 1. vyd. Ottova tiskárna, s. r. o., 2006, 218 s. ISBN 80-239-6762-2.

MUSIL, Josef. *Elektronická média v informační společnosti*. 1. vyd. Praha: Votobia, 2003, 261 s. ISBN 80-7220-157-3.

NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. 119 s. ISBN 80-731-5012-3.

OLECKÁ, Ivana a Kateřina IVANOVÁ. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc, 2010. ISBN 978-80-87240-33-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN 80-7178-569-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina et al., *Pedagogika volného času*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

POSTMAN, Neil. *Ubavit se k smrti: veřejná komunikace ve věku zábavy*. 1. Vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, 190 s. Souvislosti, sv. 16. ISBN 80-204-0747-2.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada. 2012, 203 s. ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

REIFOVÁ, Irena et al. *Slovník mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 328 s. ISBN 80-7178-926-7.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000, 291 s. ISBN 80-7229-042-8.

STAŠOVÁ, Leona, Gabriela SLANINOVÁ a Iva JUNOVÁ. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 212 s. Recenzované monografie. ISB 978-80-7435-567-7.

SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo - mýty a realita*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství TRITON, 2007, 176 s. ISBN 978-80-7254-926-9.

ŠMAHAJ, Jan. *Kyberšikana jako společenský problém*. 1. vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 232 s. ISBN 978-80-244-4227-3.

ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Nakladatelství TRITON, 2003, 158 s. ISBN 80-7254-360-1.

Seznam grafů

Grafy uvedené v textu práce:

Graf č. 1: Zastoupení respondentů dle pohlaví.....	33
Graf č. 2: Zastoupení respondentů dle věku.....	33
Graf č. 3: Zastoupení respondentů dle tříd.....	34
Graf č. 4: Volnočasové aktivity žáků 8. a 9. tříd.....	34
Graf č. 5: Přehled respondentů o školních kroužcích.....	35
Graf č. 6: Počet kroužků, které respondenti navštěvují za týden.....	36
Graf č. 7: Volnočasové instituce, které respondenti navštěvují	36
Graf č. 8: Vliv na volbu aktivit ve volném čase respondentů.....	37
Graf č. 9: Volba docházky do zájmových kroužků.....	38
Graf č. 10: Čas strávený na internetu v pracovním týdnu.....	39
Graf č. 11: Čas strávený na internetu o víkendu.....	39
Graf č. 12: Přehled přístupu respondentů doma k internetu.....	40
Graf č. 13: Nejčastější činnost respondentů na internetu.....	41
Graf č. 14: Volný čas respondentů v týdnu strávený s rodiči.....	42
Graf č. 15: Volný čas respondentů o víkendu strávený s rodiči.....	42
Graf č. 16: Volný čas respondentů strávený s rodiči pravidelně.....	43
Graf č. 17: Vedoucí kroužku – dokáže zaujmout?.....	44
Graf č. 18: Vedoucí kroužku – je spravedlivý?	45

Seznam obrázků

Seznam obrázků v textu:

Obrázek č. 1: Trávení volného času mládeže ve věku 15 – 18 let. Výzkum podle P. Saka....	15
Obrázek č. 2: Trávení volného času dětí základních škol. Výzkum podle M. Procházky.....	15
Obrázek č. 3: Trávení volného času ve všední den, děti 13 – 15 let. Výzkum podle NIDV...	16
Obrázek č. 4: Trávení volného času o víkendu, děti 13 – 15 let. Výzkum podle NIDV.....	17
Obrázek č. 5: Přípojky k internetu. Výzkum podle Českého statistického úřadu.....	28

Seznam příloh

Příloha A - Vzor dotazníku.....	56
---------------------------------	----

Příloha A

Vážení respondenti,

jsem studentem oboru sociální pedagogika se zaměřením na etopedii na Univerzitě Hradec Králové. Chtěl bych Vás požádat o vyplnění krátkého dotazníku, který zkoumá, jak žáci 8. a 9. tříd základních škol v Trutnově tráví svůj volný čas. Vždy zakroužkujte **jednu odpověď**, pokud není uvedeno jinak. Dotazník je zcela anonymní a jeho vyplnění Vám zabere 5 – 10 minut. Děkuji za vyplnění. Robert Drápal.

1. Jaké je tvoje pohlaví?
 - a) chlapec
 - b) dívka

2. Doplň svůj věk.....

3. Jakou třídu navštěvuješ?
 - a) 8
 - b) 9

4. Jakým způsobem trávíš svůj volný čas?
 - a) Navštěvuji kroužek
 - b) Jsem na počítači a internetu
 - c) Čtu knihy, časopisy
 - d) Poslouchám hudbu
 - e) Trávím čas venku se svými kamarády
 - f) Nudím se doma

5. Máš přehled o tom, které kroužky ti nabízí škola?
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Neorientuji se

6. Kolik volného času průměrně trávíš v týdnu s rodiči?
 - a) Méně než 3 hodiny týdně
 - b) Více než 3 hodiny týdně
 - c) Více než 5 hodin týdně

7. Kolik volného času průměrně trávíš o víkendu s rodiči?
- a) Méně než 3 hodiny denně
 - b) Více než 3 hodiny denně
 - c) Více jak 5 hodin denně
8. Jak často pravidelně se účastníš činností s rodiči ve volném čase?
- a) Pouze ve všední dny
 - b) Pouze o víkendu
 - c) Denně (všední dny a víkendy)
 - d) Nikdy
9. Podle čeho se rozhoduješ, co budeš dělat ve svém volném čase?
- a) Podle toho co mě baví
 - b) Podle toho co mi řeknou rodiče
 - c) Podle toho, co dělají spolužáci a kamarádi
 - d) Kombinace předešlých možností
10. Kolik navštěvuješ týdně kroužků?
- a) jeden
 - b) dva
 - c) tři a více
 - d) žádný (přejdi na otázku č. 15)
11. Proč navštěvuješ tento kroužek?
- a) Kvůli kamarádům
 - b) Abych se doma nenudil
 - c) Abych se zde něco naučil
 - d) Přihlásili mě rodiče
 - e) Chtěl jsem sám

12. Jak na tebe působí tvůj vedoucí kroužku?

Odborník 1 2 3 4 5 laik

13. Dokáže tě vedoucí kroužku zaujmout?

Vždycky dokáže - Spíše dokáže – občas - Spíše nedokáže – Nedokáže

14. Je tvůj vedoucí k tobě a k ostatním spravedlivý?

Stále - velmi často - často – občas – nikdy

15. Trávíš svůj volný čas v některé uvedené instituci, která je ve tvém městě?

- a) Středisko volného času
- b) Lokomotiva Trutnov
- c) Základní umělecká škola
- d) Pionýrská skupina
- e) Selesiánské hnutí mládeže
- f) Kombinace všech předešlých možností
- g) Nenavštěvuji

16. Kolik v průměru hodin v pracovním týdnu strávíš u počítače na internetu?

- a) Méně než 1 hodinu denně
- b) Více než 1 hodinu denně
- c) Více jak 2 hodiny denně

17. Kolik v průměru hodin o víkendu strávíš u počítače na internetu?

- a) Méně než 1 hodinu denně
- b) Více než hodinu denně
- c) Více jak 2 hodiny denně

18. Máš doma přístup k internetu?

Stále – velmi často – často – občas – nikdy

19. Jaká je tvá nejčastější aktivita na internetu?

- a) Hraji hry
- b) Vyhledávám si podklady do školy
- c) Chatuji s přáteli na sociálních sítích
- d) Natáčím videa na youtube
- e) Jiná

Děkuji ti, za vyplnění dotazníku ☺

S pozdravem Robert Drápal